

horret, abunde constare potest ex iis, quæ de bello ejus Gallico diximus *a*: unde *infirmam clementiam* ejus vocat Cicero *b*. Luxuriæ autem sine modo indulgit; tam quod voluptates veneras, & alias magis infandas attingit; quam in ædium & corporis cultu, similibusque. Sed major etiam ejus fuit rapacitas; cum & ad luxum & precipue ad ambitionem infinita prope pecunia ipsi opus foret. Nam & milites & alios, quos pecunia corrumpi posse speraret, ingenti profusione sibi conciliabat. Quæ quidem vulgo excusari solent, tanquam si magni generosique animi res forent. At quomodo a magno animo profecta censeri possunt, quæ Cæsar ambitionis causâ fecit; ut quod Clodium, a quo uxorem suam corruptam noverat, ad tribunatum plebis promoveret, ideo tantum, ut Ciceronem vexaret *d*: huc enim tum maxime iratus erat propter oppressam conjugationem Catilinæ, ejus consicium fuisse habitum Cæsarem apud dictum est. Et nihil curabat, si se summa humilitate demitteret; dummodo potentiam consequeretur *e*. Quemadmodum etiam degeneris animi fuit, omnem vim ingenii, quæ summa in hoc viro fuit, in populari levitate consumere *f*; & omnia recta & honesta negligere *g*.

II

a Vid. Supr. c. 7. §. 3. 7. & præcipue *b*, Cic. *Art. X. nu. 4.* *b* *A. r. VIII. 24.* *c* *Suet. Jul. c. 45.* — *51.* *d* *Plur. Cæs. p. m. 714.* *e* *Dio L. 37. p. m. 27. f.* *g* *Cic. Phil. V. c. 18.* *g* *Id. Off. L. l. c. 8. & l. III. c. 11.*

LIBER DECIMUS.

CAPUT PRIMUM.

De iis, quæ proxime eadem Cæsaris secuta sunt.

S. I. Statuerant conjurati etiam M. Lepidum Magistrum Equitum, & M. Antonium Consulem Cæsari addicissimum interficere *a*: sed, ne alio consilio, quam tollendæ tyrannidis, hoc facinus incepisse viderentur, M. Bruto potentissimum dissuadente desisterunt *b*: & Antonius, ne occideretur, a Trebonio uno ex conjuratis sevocatus est. Verum corpus occisi in Tiberim trahere, bona publicare, acta rescindere metu sunt prohibiti *d*: unde Cicero aliquando de reliquis eorum queritur, peracto facinore statim placide & fidenter pertexerunt in forum subinde inelamantes Ciceronem, (imo hoc in ipsa curia jam fecerant) & libertatem recuperatam ei gratulantes *f*: ac pilum in hasta libertatis signum præferentes *g*. Plebem autem placaverunt, legum & libertatis causâ Cæsarem secisum esse se dicentes. Et mox libertate reddita gavisus.

a *App. Civ. L. II. n. 499.* *b* *Vell. L. II. c. 58.* *Plur. Brut. p. m. 992.* *Dio L. XLIV. p. 164.* *c* *Cic. Fam. X. 28.* *Phil. III. c. 10.* *d* *Suet. Jul. c. 82.* *e* *Fam. X. 28.* *XL. 4.* *82.* *f* *Cic. Phil. II. 12.* *g* *App. U. n. 503.*

vitus est Populus a: licet in primo tumultu ex rumore cadis orto Senatores quidam Equitibus vulnerati, quidam etiam occisi sint. Etenim brevi illo tempore dominationis Caesaris jam servitio plebs erat assueta; quod potissimum invidiæ erga potentiores & liberalitati Caesaris erga infimos tribuendum est. Conjurati tamen securitatis causa in Capitolium concesserunt: ubi ad eos confluxerunt multi viri primarii; qui, licet participes non fuissent facinoris, gloriæ tamen partem sibi vindicare volebant b: inter quos etiam fuit Cicero. Sed eos, ut discederent, rogavit Brutus, ne facinoris extortet periculum subirent c. Erat inter eos etiam Dolabella, qui mox Consulatum a Cesare sibi destinatum invasit d, nondum annos viginti quinque natus e. Quem admodum Pontificatum Maximum arripuit M. Lepidus adjuvante Antonio f. Post diem tertium, cum Antonius Senatum in ædem Telluris convocasset g, quod curiam Capitolio subsecram adire non auderet, oratione habita obtinuit h, ut acta Caesaris confirmarentur i, quando id e Republica esse videretur j. Et Senatusconsulto in sententiam Ciceronis Atheniensium exemplo munera sancita est k: militibusque promissum est quicquid in eorum

a Dio L. XLIV. p. m. 170. b Plut. Cas. p. 740. c Id. Brut. p. 992. d Vall. L. II. c. 58. e App. L. II. n. 509. f Dio L. 44. f. g Cic. Phil. II. c. 35. h App. Ib. nu. 507. i Ib. n. 513. k Cic. Phil. I. c. 1. Dio L. 44. p. 169. alii.

eorum commodum Caesar constituit: licet ejus rei gratiam mox apud milites Antonius sibi vindicaverit a, cui sane hic dies gloriosus illuxit. Et pacificationem etiam promovebat Antonius; et si in animo longe alia agitare. Lepido etiam persuasit, ut Senatui concederet: quin de honoribus Bruto & Cassio decernendis retulit b. Inde Antonius & Lepidi filii percuriosioribus obsidum loco sunt traditi c: qui e Capitolio degressi apud Antonium & Lepidum convivia agitarunt. Post die Bruto & consortibus ejus provincie decreta sunt: ipsi M. Bruto Creta, Cassio Africa, Aha Trebonio, Titilio Cimbro Bithynia, D. Bruto Gallia Cisalpina. Sed mox Antonius Populum, qui jam audierat, festinans Caesaris legata sibi inveniunt esse relicta, (virum trecentos septemviginti d, & alia in publicum e) oratione de laudibus Caesaris & percussorum facinore habita f plane permutavit, Caesaris etiam cadavere in forum delato, ut ejus conspectu populum ad furorem incitaret g. Et optime res ei successit: nam Populus in ipso foro cremato cadavere percussoribus Caesaris ad necem requisivit h; & Cinnam quendam Helvium Tribunus plebis, Caesaris amicum; & qui in ejus gratiam Cæcilio & Epi-

a App. L. III. n. 548. b Cic. Phil. II. c. 13. c Ib. c. 36. Liv. epiz. 116. d Imperiale. g. e Suet. Jul. c. 83. f Cic. Phil. II. c. 36. g Plut. Ant. p. 922. h Dio L. 44. p. m. 176. i Suet. Jul. c. 85.

& *Epilio Marullo* collegis suis magistratum abrogaverat, interficiunt, errore nominis pro *L. Cornelia Cinna* Pretore, qui primus omnium conjuratos defenderat acerba oratione in *Cesarem* inventus *a*. Tum funus splendidissimum & regium *Cesari* ductum est *b*. Et imprudenter factum videtur, & antea a *Bruto*, quod non etiam *Antonium* interfecerit; & tunc a *Senatu*, quod non jusserit cadaver *Cesaris* inhumatum projici, ut in tyrannum deceberet. Aram quoque; vel, ut alii, columnam marmoream in foro statuerunt & doctum *Amatii* ejusdam, qui se *fisso* *Marii* filium ferebat *c*, & ita, ut propinquus *Cesaris*, ejus ultionem sibi depoſcebat: sed hic mox *Antonii* iussu interfectus est *f*; & multi alii supplicio affecti. Ara autem a *Consulibus* subversa est; vel forte a solo *Dolabella* *g*: & *Consules* lege lata sanxerunt *h*, sacrum fore, qui in posterum *Dictatoris* creati, di mentionem fecisset, & eaque nota mortuo *Cesari* ad ignominiam sempiternam inurebatur *i*. Sed postea ab *Octaviano* in *Deos* relatus est *Cesar*: & vulgi etiam persuasione talis est habitus. Eaque opinio confirmata est, cum ludis, quos primos consecratos ei *hæres Octavianus* edebat stella crinita per aliquot dies

a Val. Max. IX. 9. b Suet. Jul. c. 84. c Vid. Mann. argum. ad I. Philipp. d Suet. Jul. c. 84. e App. Al. L. III. inir. f Cic. Att. XIV. nu. 6. seq. g Ib. n. 17. Famil. IX. n. 17. h Id. Phil. L. c. 36. i B. J. c. 13.

dies effudit: *a*: unde in munimis etiam vertici ejus stella apponi solet *b*. *Antonius* vero plurimum, æquus, iniqua; tanquam ea in commentariis *Cesaris* invenisset, pro lubitu statuit *c*; civitatibus *d*; dynasticisque gratificans; & provincias, ut haberet permutatas *e*; atque uno verbo omnia pretio temperans *Republicam* Consul vendebat *f*. Tum *sephortium* *sepius* *millies* *g* depositum a *Cesare* ad eundem *Opti* occupavit *h*. Ex quibus omnibus hoc etiam confici potest, tantam fuisse *Cesaris* tyrannidem, ut absurda quævis; tanquam ex ejus voluntate; publicari poterint *i*. Acta tamen *Cesaris* etiam *Cicero* pacis causa confirmari volebat *k*. Nihilominus *Antonius* maximam *Senatus* gratiam tenuit, quod de revocando *Sex. Pompejo*, (quæ tamen potius faciente *Lepido* civitati restitutus est *l*) & præmissi ipsi pro patennis bonis decernendis referret *m*: quia relatione ipsius *Ciceronis* laudes meruit. Imo *Senatus* ei permisit, ut satellites sibi legeret: quos prætextu ad sex milia virorum belli peritissimorum sibi adscivit. Sed omnia cum *Bruto Cassio* suspectiorem red-

*a Suet. Jul. c. 88. b Vid. Vall. G. Jul. n. 44. 54. 56. c Phil. 1. c. 7. d Id. Attic. XIV. n. 12. 23. e Cic. Liv. ep. 117. f Cic. Phil. II. c. 14. V. c. 4. e. Vell. J. H. c. 60. g 17500000. Phil. h Phil. II. c. 37. Attic. n. 16. i Vid. ib. n. 14. 14. 16. e. Phil. 1. c. 7. e. k Attic. L. XLV. n. 13. seq. quæ ad *Piancum* & *Capitonem* *suis* scriptæ. l Phil. V. c. 14. seq. XIII. c. 4. m App. ad. Civ. L. III. n. 58.*

reddabant : ita ut occulte jam vires sibi
 contra illum pararent . Et a Senatu cu-
 ratione frumenti prepositi sunt a , do-
 nec tempus in provincias proficiscendi
 advenisset : nam Præturam exercere secu-
 re & cum honore vix poterant . Quin e-
 tiam vita lux merito metuentes Urbe ex-
 cedere coacti sunt b : & testati sunt , soli-
 tenter vel in perpetuum exilio vulturos , modo
 Republica constaret concordia c . M. Brutus
 (cui tamen hinc modestè laudem adscribit
 Cicero d) in provinciam suam Macedo-
 niam , cui C. Antonius inhabat e , pro-
 fecus strenue bellum curavit ; ad quem
 plurimi militum , quos C. Antonius colle-
 gerat , se contulerunt g : imo hic etiam
 a Cicero filio
 Brutus utebatur g , pralio fufus est : &
 huic se una legio tradidit h . Sed infeli-
 cior fuit Trebonius , qui ex præcipuis
 confuratorum fuerat , & Asia a Senatu
 perfactus Smyrna per insidias & specie
 amicitie a Dolabella in Syriam profici-
 scente intersectus est i : unde Dolabella
 hostis

- a Cic. Att. XV. n. 9. 17.
 b Ib. XIV. n. 7. 10. Famil. XL. n. 2.
 c Velley. L. II. c. 62.
 d Phil. d. c. 4. & c. 3.
 e Plus. Brutus. p. 99.
 f Cic. Phil. X. c. 3.
 g Bruti ep. ad Cic. p. 902. ed. Schæv. Plu-
 t. p. 883.
 h Cic. Phil. X. c. 6.
 i Il. X. c. 3. Fam. XII. n. 12. — 25.

hostis est judicatus ; & decretum , ut a
 Cassio Syria prohiberetur . Nam Artabes
 sive vi Antonii hanc provinciam Dolabel-
 la obtinuerat .

S. II. Interim C. *Octavius* , cuius avia *Caesaris*
 materna *Julia M. Atri* uxor , C. Cæsaris *Octa-*
 Dictatoris soror fuerat , annorum noven- *viani*
 decim adolefcens , qui Apolloniæ studio- *initia*
 rum causa morabatur a , & inde comes
 Cæriari in expeditionem adversus Parthos
 profecturus erat , in Italiam reverfus , &
 dolorem de Cæsaris morte conceptam dif-
 simulans , avunculi hæreditatem adiit :
 nam ex dodrante institutus erat b , & in
 nomen & familiam *Cæsarum* adfcitus ; ita
 ut deinceps *C. Julius Cæsar Octavianus* di-
 ctus fuerit . Cum autem ob patris adopti-
 vi memoriam jam gratus esset militibus
 præsertim cum etiam multos pecunia a
 Cæfare ad bellum Parthicum destinata sibi
 conciliaffer , statim se ex testamento Cæ-
 saris pro hærede gerere coepit : quan-
 quam mater ejus & vitricus *Philippus* au-
 ctiores ei fuissent , ne quæquam auda-
 cius tentaret ; & Antonius cum infante
 diceret , qui tantum oneris in se suscipe-
 re vellet d . Sed maxima antea in
 itinere sibi occurrentium frequentia con-
 firmatus fuerat . Et statim adversissimum
 sibi Antonium expertus est & valde su-
 perbum e ; præsertim cum hic etiam in
 secun-

a App. Civ. L. III. n. 531. Dio. L. XLV. p. m.
 179. b *ibid.* Jun. . 83. c *App. Civ. L. III. n.*
 532. d *Plut. Ant. p. m. 922.* e *Velley. L. II.*
 c. 60.

fecundis hæredibus scriptus esset *a*. Patienter autem omnia tulit Cæsar; & quod nondum satis firmum se videret, (licet veterani præcipue Cæsaris ad eum confluxissent) in concilianda sibi multitudine persistit, Tribunatum etiam plebis ambiens, licet patricius & nondum Senator; & ludis editis pecuniæque divisa *b*, ex suis etiam & matris & vitrici bonis dividendis, Populi favorem captans: & etiam cuius periculo fortissime subeundo paratum se esse ostendens. Et (licet Tribunatum non obtinuerit) agebant eum favorem etiam injuriæ, quibus Antonius adolescentem afficiebat: cum quo acriter facis, etsi amicum in morem expostulaverat, quod mortem Cæsaris ultus non esset, pecuniæ etiam, quam præter jam dictam abtulera Antonius, festertium milles *c*, maximam partem sibi repetens *d*. Tuebatur eum quoque omni ratione Cicero, cujus hoc tempore potentis & auctoritas erat summa *e*, Thomachante maxime in *epistolis suis ad Ciceronem scriptis* Bruto *f*. Antonius vero, se infidus a Cæsare petiitum esse mentiens *g*, ut etiam homines inclearet, per fratrem suum *L. Antonium* Tr. pl. legem tulit de *palu-*

a Dio L. XLIV. p. m. 170. Flor. L. IV. c. 4.

b App. Civ. L. III. num. 541.

c Philipp. 2500000. *d* App. *ibid.* n. 557. Plus.

Cic. p. 883. *vid. ejusd. Apophth.* pag. m. 206.

e *vid. Plus. Cic. p. m. 884.*

f *Epist.* 4. 19. 17. *g* Vell. L. II. c. 60. Cic. *Enam.*

XLII. n. 23.

paludibus Pomptinis Populo dividendis. A Senatu autem impetravit maximas copias, quæ in Macedonia erant, quod fama de Getarum in eam provinciam incurfionibus sparsa esset: & fratrem Cajum ad eum exercitum misit *a*. Sed ejus magna pars, cum in Italiam esset transportatus, ad Cæsarem se contulit *b*. Et mox, Cæsarem gratia Populi plurimum valere videns, cum eo in gratiam rediit: ejusque maxime intercessione Gallias a Populo obtinuit *c*. Cæsar vero etiam D. Brutum, qui Mutinam obsidebat, in suas partes pertraxit: nam nequaquam sincere ipse & Antonius in gratiam redierant. Et hic mox prohibuit, ne Cæsar Tribunus plebis crearetur. Ergo Cæsar libellis per Antonii exercitum sparsis Tribunus permovit, ut Antonium ad sibi favendum compellerent: qui illud tandem obtinuerunt. Verum uterque simulate omnia agebat: & mox Cæsar pecunia data exercitus speciem contraxit *d*; cujus pars quidem magna eum deseruit; at mox ultro ad eum rediit. Etiam exercitus Macedonicus in Italiam reversus, cum parcum nimis in promissis experiretur Antonium, eum relinquebat, nisi severitate ejus fuisset inhibitus *e*. Mox tamen, cum in Urbem venisset, dux legiones ad Cæsarem defece-
runt: quatuor in universum Antonius cum
Tom. II. V auxi-

a App. L. III. num. 542. *b* Vell. *ibid.* c. 61.

c App. L. III. num. 546. *d* *ibid.* num. 552.

e Cic. *Phil.* III. 2. *v. c.* 8. *lib. III. c. 3. IV. c.*

2. *P. c.* 8. *¶* 19.

auxiliis suis retinuit *a*. Senatus nihilominus Octavii partibus adhaesit: & oratione potissimum Ciceronis permotus *b* Antonium, qui in Galliam, ut eam in fide retineret, profectus fuerat, exercitus dimittere, & in Macedoniam, Provinciam suam, proficisci iussit. Et paullo post Antonius hostis esse iudicatus est *c*, tumultus decretus, & bellum illud Caesari, cui tum pratoria potestas data est, &

A. U. 710. Consulibus Hirtio & *Pansa* mandatum est. Conditiones quidem pacis Antonius tulit: sed tales, ut Senatui eas rejecturum esse facile sciret, hoc tantum agens, ne caussam bello praeiudicasse videretur. At scilicet tantum etiam Senatus a pace abfuit; ut Consulibus mandaverit *f*, *darens operam, ne quid Respublica detrimenti caperet*. Atque ita Senatus arma a D. Bruto Octaviano sumpta probavit; & vicium, si quod in ea repererat, sustulit.

CAPUT SECUNDUM.

De bello Mutinensi.

Oratio belli,
A. U. 710. **S. I.** **D.** Brutus interim, cui ceterior Gallia obtigerat, Castros Inalpinos bello invasit; & multis castellis caeteris Imperator a militibus appellatus est: quod

a App. L. III. nu. 556. *b* Plut. Cic. p. 884. *Ant. p.* 923. *c* Cic. Phil. III. c. 11. *d* Ib. *Va. c.* VII. c. 5. *e* *Vid. numm. ap. Vail. de fam. Rom. G. Vibia n. 14. f* Dio XLVI. g. m. 207. *g* *Vid. Gros. de J. B. & P. L. L. c. 111. §. 5.*

quod bellum maxime suscepisse videtur, ut milites suos firmos ad Rempublicam tuendam redderet *a*. Sed cum Antonius eum provincia decedere iussisset, Mutinam subito, ut Antonio resistere posset, occupavit *b*; & edicto proposito, quo se Galliam retenturum in S. P. Q. R. potestate promittebat *c*; cum a plerisque aliis urbibus Antonius reciperetur *d*: verum mox Mutina ab Antonio est obfessa. Romae, post aliquot contentiones in Senatu, laudato D. Bruto facto *e*, Hirtio, *Pansae* & Caesari par imperium in eas, quas habebant copias decretum est: jusque sunt Brutus & ceteri provincias nemini, nisi qui ex S. C. successurus esset, tradere. Et merito D. Bruto honorabatur Senatus, cum ille etiam omnium rem suam familiarem Reip. usibus impenderit; amicosque suos omnes praeterea *e*re alieno obstrinxerit *b*. Sed etiam Caesari jam dignitas Senatoria, & jus petendi honores ante legitimos annos datum erati. *Pisone* porro potissimum defendente Antonium mandatum nihilominus est Ciceroni, ut iussa Senatus ad Antonium perliceret: qui eum confestim provincia decedere, & res suas Senatus arbitrio permittere iussit. Respondit Antonius *b*, *se in potestate Senatus*. Sed cum contrarium profus eodem tempore ad

V 2 Cice-

a Cic. Famil. XI. n. 4. *b* Liv. epit. 117. *c* Cic. Phil. III. c. 4. *d* App. Civ. L. III. n. 558. *e* Cic. ib. *f* *Vid. ib. XII. c. 8. g* Ib. III. c. 15. *IV. h* *Ibid. Fam. XI. n. 10. i* *Vid. Phil. V. c. 17.*

Ciceronem scripsisset, & præterea legatis a Senatu missis immoderata plane mandata dedisset, hostis adhuc iudicatus fuit, ni confessum ab obsidione Bruti recessisset. Et tota hæc res potissimum auctore Ciceronis est acta, qui ostendit, legatos ad Antonium mitti non posse *b*, quod pax ea turpis esset, quod periculosa, quod fieri non posset. Minc P. Ventidius prætor Ciceroni insensus duabus legionibus ad militiam revocatis & exercitum ad Urbem ducto Ciceronem comprehendere conatus est: sed per tumultum ob ejus adventum exortum prohibitus cum exercitu suo se paullo post Antonio & Lepido adjunxit. Non potuit tamen prohibere Cicero, quin legati ad Antonium missi sint, sed nullo fructu, ita ut tumultus a Senatu decerneretur *c*. Macedonia etiam Antonio ablata & M. Bruto tradita est: & si fides Appiano, quicquid provinciarum ab Ionio mari Orientem versus esset Bruti Cassique mandatis parere jubetur *f*. Hoc accedentibus etiam aliis rationibus, Caesaris fidem quater cepit, qui credebat, & merito, Senatuum sua opera adversus Antonium uti, ut eo delecto etiam ipse tolleretur *g*: & Cicero, qui præ omnibus tamen reliquis se amicum Caesaris esse ferebat *h*, ita

art.

a Cic. Fam. XII. n. 4. Phil. VIII. c. 8. *b* Ib. VII. c. 3. XIV. c. 7. *c* Cic. Phil. XII. c. 9. Gall. XV. 4. *d* Vid. Phil. V. VI. XIII. *e* Phil. VIII. c. 1. *f* App. Civ. L. III. n. 568. *g* Ib. h. Phil. V. c. 12. *g* c.

ut eo nomine gravissime a M. Bruto reprehenderetur, obliqua loquendi ratione, *orandum est* tollendum esse puerum vulgo jactabat: ita ut Cæsar, quam id intellexisset, dixerit, *se non esse commissurum, ut tolli posse* *b*. Idque optatum consilium Pania jam moriturus ex vulnere, cujus accepti occasione mox referemus, Cæsar aperuerat.

§ II. Nam cum Pania jam Mutinæ propinquaret, Cæsar ei *Carfulojum* cum prætorianis & legione Martia obviam miserat: inter quos & prætorianos Antonii milites in paludibus, quas transiri oportebat, actis pugna orta est ipsius Antonii ductu, qui obsidionem fratri Lucio mandaverat. Ea pugna prætoriani Caesaris milites ad unum omnes deleti sunt *d*: tironum etiam Panie ingens numerus cæsus & ipse vulneratus est: atque ita Antonius ulterius adversus Hirtium & Cæsarem contendit. Hirtius, qui octavo inde lapide ad Mutinam erat, hoc nuncio audito prope cum altera legione, quæ ab Antonio defecerat, eo advolvit: & parem fere Antonianis cladem reposuit, copiis ejus omnibus deletis, fugative: cum Cæsar ad castrorum defensionem relictus foret. At mox XVI. Kal. Majas *e* alterum prælium commissum est ad Mutinam, ubi Hirtius pugnans cecidit: quem

V §. in

a Vid. ep. ad Brut. n. 15. seq. *b* Cic. Famil. XI. 20. Vell. L. II. c. 62. *c* App. Civ. L. III. n. 574. *d* Vid. ep. Galbe ad Cic. Fam. X. nu. 30. *e* Ib. f. Id. Phil. XII. c. 10.

Præliam
ad Mutinam.

in pugna tumulu ab ipso Cesare Interfectum esse quidem tradiderunt a. Mox etiam ex vulnere obiit Panfa b; cuius etiam mors suspecta fuit, quasi medicus Cesaris venenum vulnere eius indidisset c. Cesar fortissime pugnantis hostium castris potitus est d. Antonius porro veritus, ne apud Lepidum, qui initio quidem fidelissimus Senatori visus fuerat e, sed qui brevi ab ea fidelitate desciverat f, & apud Plancum in contemptum veniret, obsidione soluta iter versus Alpes, circa quas illi stabant, direxit; ubi Ventidius se illi cum magnis fatis copis conjunxit g; neque eum D. Brutus assequi potuit h variis caussis impeditus. Nam L. Plancus, qui Galliam ulteriorem obtinebat, Consulibus adversus Antonium auxilio esse iustus fuerat: Lepidus autem, homo ignavissimus i, cuius Hispania provincia erat, in Gallia morabatur. Et cum Senatus tandem Planci, quam de Lepidi fide dubitaret, utrumque in Gallia manere iussit: praetextu condendae urbis, quae postea celebris illa civitas Lugdunum fuit k. Lepidus enim jam ad Senatum miserat; ad pacem cum Antonio faciendam cohortans l: neque.

a Tac. Ann. I. c. 10. Suet. Aug. c. 11. Dio L. XLVI. p. m. 211. b Cic. l. d. c. 14. Ovid. Trist. IV. El. X. 6. Tibull. III. v. v. 18. c Tac. l. d. Brut. ad Cic. nu. 5. d Suet. Aug. c. 10. Flor. L. IV. c. 4. e Phil. V. c. 14. XIII. cap. 4. f Id. Fam. X. n. 21. 35. g Ib. XI. n. 10. h Ib. nu. 13. i App. L. III. nu. 580. k Dio L. XLVI. p. 216. l Cic. Phil. XIII. c. 4. Fam. X. n. 67.

neque vindicaverat ipse, quod pacem se velle milites conclamassent a: licet se neutiquam Reip. defuturum esse polliceretur b. Et jam etiam M. Silvanus, qui Tribunus militum Lepidi exercitum ducebat, ad Antonium desciverat, cum de Imperatoris sui voluntate satis certus esset. Atque Antonius saepius in conspectum militum Lepidi procedens, mox ab iis prurpto vallo per averfa castrorum receptus est: cum jam nullam, nisi hanc spem habere Antonius posset. Et mox Lepidus in Senatu omnium sententis hostis est iudicatus d; cum scelus recepti Antonii cum odiosissimum reddidisset, Plancus e tamen & D. Brutus f omnem elapsi Antonii culpam Cesari tribuerunt. Interim Romae metu Antonii jam fere sublato decretis honorificis Senatus celebrati sunt Panfa & Brutus & Caesar g: nam falsissimum est, quod tradit Vellesius h, nullam in iis decretis Cesaris mentionem fuisse factam: ut praeter Dionem ex Cicerone videri potest i; nam, ut alia mitam, communi nomine Hirtio, Panfa & Cesari supplicationes quinquaginta dierum decretae sunt. Sed hoc verum est & praevident factum, quod bellum porro gerendum non puero, & merito jam suscipito Cesari mandatum fuerit: sed Bru-

a Ib. n. 21. b Ib. n. 34. c Vell. L. II. cap. 63. d Cic. Fam. XII. n. 8. seg. e Ib. X. n. 24. f Ib. XI. n. 10. g Dio L. XVI. p. 210. h L. II. c. 62. i Vid. Or. Phil. XI.

to, Lepido, Planco, *Afinio-Follioni*, quæ Hispaniam ulteriorem ex constitutione Cæsaris obtinebat *a*. At Cæsar, qui ex Bansa, ut vidimus, jam intellexerat, dolos sibi a Senatu neci, ut propius, quam mente erga se foret Senatus, expiscaretur licet jam majoribus honoribus, quam ætati ejus conveniret, fuisset ornatus, triumphum petiit: eoque sibi negato statim cum Antonio in gratiam redire desideravit *b*. Offensus etiam fuisse videtur, quod *p*er sepius *c* a Cicerone diceretur, ut jam innuimus. Sed de triumpho negato, vel ab adulatoribus Cæsaris postea constitum fuit; vel ipse improbe eum petiit, cum de civibus victis non triumpharetur. D. vero Bruto triumphus decretus est ob devictos Gallos: nisi triumphum petiisse dicatur Cæsar, ut honestius arma ponere posset, quod ipse Ciceroni jactasse fertur *d*. Sic etiam immodestia juvenili & improbitati tribuendum est, quod indigne tulit, clam se cum Antonio agi: ita ut merito Senatus vereretur, adolescentem jam nimis ambitiosum pluribus honoribus etiam magis incendere. Consulum vero morte non multum detrimenti Republicæ accepisse videtur; (licet contra-rium dicat D. Brutus *e* in quadam epistola, & etiam ipse Cicero) quos *bonos*, sed *anturaxas* *bonos* idem vocat: & ex intimis

ami-

a Vid. ad Fam. X. 31. 33. *b* App. L. III. n. 477. *c* Vid. Phil. III. c. 2. *Or. Suet. Aug. c. 13.*
DiaL. XLV. p. 212. d App. ibid. 579. *e* Epist. 2. *Vid. Or. Art. XLV. 22. 509.*

amicis Cæsaris fuerant *a*, & ab ipso Consules designati. Senatus autem sapientia quidem decreta faciebat, *ne quis solus annuam curaret; ne quis plus anno cum imperio esset*, & si que alia ejusmodi fuerint: Sed nimis corrupta jam erant omnia, quam ut medicinam reciperent *b*. Et præterea imprudenter Senatus egisse videtur, quod non maxima præmia Reip. nomine militibus, qui in fide manserant, largitus fuerit: nam minora contentiones, majora sperantes facile civis res novas mollienti operam addicturi erant. Tum speciem dabat, quod inimici Cæsaris tanta potentia instruerentur. Atque ita facile adolescens Cæsar cum Antonio & Lepido ad Reipublicæ quod supererat evertendum consensit.

CAPUT TERTIUM.

De Triumpho virati.

S. I. E Rgo, cum jam Antonius, ut dictum est, se Lepido junxisset, illique etiam accessisset Plancus *c*, maxime horum vires creverant. Senatus vero tenues erant vires, cum magnas copias secum haberent Brutus, Cassius, alique provinciarum præfecti; quorum pars, sed sero a Senatu arefcebatur *d*. Id videns Cæsar neque se Consulem *e*,

V. 5.

ut.

De Tri-
 umvi-
 ratu.
 A. U. C.
 710.

a Id. Phil. X. c. 3. XIII. c. 11. *b* Vid. Dion. L. XLV. c. 211. *c* Plus. Ant. p. n. 923. *d* Id. Brito p. 996. *e* Suet. Aug. c. 12.

ut speraverat, factum, Cicerone relicto (quem sibi collegam in Consulatu adsciturum pollicitus erat *a*) Antonium ad reconciliationem sollicitavit, ut eum moriens monuerat Panfa, militibus primum ad concionem convocatis; ubi neque vitam ipsis, neque munera a Cesare accepta secuta esse docere conatus est, nisi ipse Consulatum obtineret; & simul eos ad vindictam de Caesaris morte sumendam accendit *b*: quos nimis quidem paratos invenit, quippe qui se jam iurejurando obstrinxissent, *contra nullum se exercitum, qui Caesaris fuisset, arma sumpturos e*. Senatus quidem Decemviros creavit, qui præmia quædam militibus dividerent: sed eo ipso milites irritavit, quod Cæsar ipsis undecimus non foret additus. Igitur Ventidium, cui opposita habebat castra, monuit, ut vel ad se transfret, vel intrepide ad Antonium profectus ei communis utilitatis ignorantiam exprobraret: familiaque agebat cum Lepido & Asinio *d*. A veritate tamen etiam non alienum videtur, quod dicit Vellejus *e*, Antonium maxime hoc tempore Caesaris amicitiam requisivisse, ita ut etiam se ingentes suas vires cum Bruto Cassioque juncturum minaretur, si Cæsar ejus aspernaretur concordiam. Utque magis etiam acceptum se militibus redderet Cæsar, & poenitentiam prioris sectæ approbaret,

a Dio XLVI. p. m. 12. b *ib.* App. Civ. LIII. num. 882. c *Diol. d.* App. V. num. 577. e *L. II. c. 69.*

baret, *Nerone's* grandi pecunia, & quam pendere nequirent, multatos extortes egit oppido: quod Mutinensi acie interemptorum civium tumulto publice exstructo adscriperant, *pro libertate eos occubuisse a*. Hoc jam referendum foret secundum quosdam auctores audax centurionis responsum, quod supra a Julio Cesare misso adscriptum est *b*: qui gladii capulum in Senatu percussens cum Consulatum Cesari peteret, dixerit *Hic dabit, si vos negaveritis*. Nam Cæsar mox cum selecta exercitus parte ad Urbem contendens eos, qui jam cum pecunia a Senatu ad milites missa, ut eorum animi placarentur, adveniebant, in fugam compulsi, ne qui suorum corrumpentur. Congressi autem fuerant in parva quadam insula prope Bononiam: Lepidus avaritia maxime agitato, Antonius & avaritia, quæ luxuriam ejus subveniret, & vecordia, & Cæsar denique ambitione etiam magis, quam vindictæ cupiditate: atque ibi tridui spatio totum Imperium inter se dividerunt, tanquam viri privati patrimonium foret *d*: ita ut Lepidus Narbonensem obtineret provinciam & Hispanias, & D. Bruto in Consulatu susceptus Romam Italianque in custodia haberet *e*. Antonius reliquam Galliam univ-

V. 6. sam

a *Suet. Aug. c. 12.* b *L. IX. c. VIII. § 4.* c *Dio L. XLVI. F. Cellar. Georg. Ant. L. II. c. 9. p. m. 691. Cl. Dikerus ad Flor. L. IV. cap. 6. d* *App. Civ. L. l. m. 351. IV. n. 590. e* *Dio L. XLVI. f.*

fam. accepit: Caesar Africanam cum Sicilia Sardiniaque. Nam reliquarum provinciarum divisio differebatur, quia eas Brutus adhuc & Cassius obtinebant. Dicti autem sunt *Triumviri Respublica Constituentis*: cumque magistratum, vel tyrannidem verius inierunt in quinquennium. V. Kal. Dec. A.U.C. 710. Ad nuncium autem adventantis ad Urbem Caesaris, & agros eorum, quos sibi inimicos esse credebat, hostilem in modum vallantis & ingens trepidatio exorta est, ita ut Senatus nunc omnia Caesari decerneret, nunc fortiter libertatem defendendam esse censeret: quae cuncta consilia adventu Caesaris in ventos abierunt; cum milites metu Senatus animadverso, eum plane contemnerent: Atque ita nullo certamine Urbem occupavit: & statim clementer fama captans omnibus noxam remisit: quod tamen non prohibuit, quin mox acerrime in inimicos, vel inimicitiarum suspectos faviret. Militibus ex Senatus-consulto in sententiam Ciceronis facta ingentia divise praemia; & plura pollicebatur: sed non iis tantum largiebatur, quibus Senatus praemia dividenda decreverat. Tum ex suis bonis se multa dividere credi volebat; cum tamen ex pecunia publica id faceret. Comitiis inde a proconsule habitis Caesar Consul factus est, antequam viginti annos aetatis expres-

a Suet. Aug. c. 17. App. l. d. b Dio L. XLVI. p. m. 213. c App. n. 585. seq. d Dio L. XLVI. p. m. 214.

expreslet a: & collega ipsi, ut voluerat, additus est Q. Pedius qui inter haeredes a Caesare erat scriptus. Iste auctore Caesare b legem tulit de questione habenda de iis, quorum opera Caesar esset occisus; atque ita omnes, qui vel minimam scientiam necis Caesaris habuissent sunt visi, damnati sunt, nulla libertate absolventi iudicibus concessa. Subornati autem fuerant accusatores M. Bruti & C. Cassii L. Cornificius, & M. Vipstanus Agrippa c, qui tum Tribuni plebis fuisse videntur. Idemque Pedius iussu Caesaris, sed quasi ex propria sententia retulit ad Senatum & obtinuit, ut Antonio Lepidoque impunitas & reditus concederetur d. Circa idem tempus D. Brutus a legionibus suis desertus per barbaras regiones ad M. Brutum in Macedoniam cum paucis penetrare conatus est: sed in ieiunere captus, & iussu Antonii occisus fuit.

§. II. Horrenda inde savitia Triumvirorum fuit. Nam Republica inter se divisa proxima cura fuit, ut consulerent, quos occiderent, quos vivos relinquerent. Ita ut nihil mirum sit, eos sibi militum fidem ad tanta scelera novis beneficiis adtrinxisse: nam hinc praeter alia ipsius promissa, etiam octodecim ex-

Profici-
pio.

opu-

a Vid. Suet. Aug. c. 9. 26. 31 Liv. epit. 119. Vall. L. II. c. 64. & alios non omnino consentientes. b Vid. Vall. L. II. c. 69. Liv. epit. 120. c App. l. d. Plut. Bruto p. m. 206. d Dio L. XLVI. p. 226. e Ib. p. 217. App. L. III. f. Liv. ep. 120.

opulentissimis Italix urbibus tamquam bello capte ipsis divisa sunt a. Neque ulla hic sanguinis, aut amicitix, aut a-tatis ratio est habita. Nam & pueri quidam ob opes proscripti sunt: & Antonius avunculum suum L. Cæsarem, qui nequaguam ea, quæ ab Antonio fiebant, probabat b, Octaviano interficiendum permisit, Cæsar Ciceronem Antonio concessit, Lepidus utrique fratrem suum Paullum, qui consul A. U. 703. fuerat. Sed hic evasit, a patre suo, ut videtur, adjutus; Cæsarem mater ejus Antonii soror servavit d. Mulieres mille & quadringentæ proscriptæ sunt: sed constantia earum, & magnifica *Horensis* apud Triumviros oratione effectum est, ut quadringentæ tantum ex iis partem bonorum suorum ad usum belli conferre juberentur. Ita ut foedior proscriptione Sullana hæc proscriptio fuerit, quod, qui uni Triumvirorum inuisus esset, etiam collegis inivitis interficeretur: ut ita trium hominum odii satisfieri debuerit. Plurimi inde Senatores, (130. dicit Livius e, 140. Florus f, 300. Appianus g, qui 2000. Equitum addit; sed vix de tanto numero credo) & Equitum Rom. ingens numerus præscriptus est, certis præmiis in omnium capita propositis. Et cruentissim hoc Triumvirorum foedus etiam nu-

a App. Cic. IV. n. 590. b Cic. Phil. VIII. inir. c Vid. Periz. anim. Hist. c. 3. d App. L. IV. n. 673. Dio L. XLVII. p. 221. e Epit. 120. f L. IV. c. 6. g Cic. L. IV. n. 592.

uptis *Clodia*, quæ Antonii p. i. v.igna erat, & Cæsaris sacrum est a. Multorum etiam non proscriptorum pecuniæ abrepta sunt b; cum & ad bellum pecuniæ indigerent Triumviri, & Antonius præsertim, ut infinito suo luxui satisficeret, avidissime pecuniæ inhiaret: Cæsar tamen ambitione & savitia, Lepidus avaritia a-ctus vix minores rapinas exercebant. Militibus etiam scelorum sociis rapinas exercere passim & impune concedebatur e; ita ut hi soli fere jam divitias abundarent. Cæsar quidem a quibusdam suis collegis mior fuisse dicitur d, qui postquam solus rerum potitus est, nullum deinde crudelitatis exemplum ediderit e: quamquam Suetonius f varia savitia specimina ab eo edita commemorat. At non tantum pecuniæ, quantum speratum fuerat, ex proscriptorum bonis redactum est; cum plerique ostendere non audent, se domi nummos habere g. Prædixerunt autem Triumviri, se nomina eorum, qui ex proscriptis aliquem occiderant, in acta non esse relatoiros; ne præmia savitæ aliquando reppererentur, quod in proscripti-one Sullana evenerat. Huic Triumvirorum savitia tanto ardore inservivit Consul Pedius, ut primo proscripti-onis die ex nimia agitatione morbo contracto sequenti nocte extinctus sit. Quidam ex pro-

a Vell. L. II. c. 65. Dio L. XLVII. f. b Vid. eund. L. XLVII. p. 223. c Dio L. XLVII. p. 225. 225. d Vell. L. II. c. 66. e Dio. Id. p. 220. f Aug. 621. g. 15. g Dio L. XLVII. p. 225.

proscriptis ad Sex. Pompejum, qui Siciliam obtinebat, evaserunt *a*. Verum, ut alia scelera prope infinita, (Quæ late apud Appian. & Dion. videri possunt.) (quorum maximam partem Antonius paravit & uxor ejus Fulvia *b*) leges omnes conculcatas, magistratus in multos annos designatos, & horrendam plane civitatis faciem mittamus, solum hic memorabimus Ciceronis interitum.

S. 3. Cæsar, qui multum Ciceroni debebat, per triduum de eo consultaverat: sed tandem, cum nec avunculo Antonius, nec fratri peperisset Lepidus, cum Antonio trucidandum concessit *d*. Erat Cicerone cum fratre Quinto in Tusculana suo, & proserptione audita, (nam & Quintus cum filio proscriptus erat, & filius etiam Marci: sed hic evaserat jam in Græciam *e*, quo etiam multi alii concesserant *f*) proserptione igitur audita, inde in Macedoniam ad M. Brutum aufugere conati sunt. At Quintus, ut necessaria quædam ad iter pararet, domum regressus paulo post a servis proditus, & cum filio, qui summa fide patrem occultaverat *g*, interfecit est. Marcus, sive longæ navigationis perterritus, sive aliquid etiam spei in Cæsarem habens in terram egressus est: Sed statim consilio mutato a servis se navigio ad prædia, quæ circa

Cæsa-

a Appian. Civ. Liv. n. 604. 610. 614. *b* Dis L. XLVIII. 221. *c* Vall. Part. L. II. c. 67. *d* Plut. Cic. p. 83. *e* App. Civ. L. IV. n. 619. *f* & n. 610. *g* Dis L. XLVIII. p. 222.

Cæsarem *a* habebat, deportari passus est. Verum supervenientibus percussoribus lætica ad mare delatus est; & in itinere, cum animadversis percussoribus læticam deponi jussisset, ab octo servi fortiter pugnam parati essent *b*, ab Herennio censurione & Popillio Tribuno militum, quem quondam capitis rerum defensorat *c*, obrunctus est, intrepide se gladio offerens. Perpetrate hujus cædis nunciis ingenti gaudio excepit Antonius: caput Ciceronis ac manus in tribunali rostrum, unde toties verba fecerat, cum summo terrore populi Antonii jussa sunt exposita: cum prius, illud a Fulvia Antonii uxore muliebri sævitia ludibrio fuisse habitum. Occisus est Cicero VII. Id. Dec. *d* natus annos sexaginta quatuor minus diebus viginti sex *e*. Hic finis fuit Viri omnium, quotquot unquam terra tulit, eloquentissimi. Nec solum eloquentia, sed multiplex etiam aliarum rerum cognitio virum exornavit, præsertim philosophiæ, quod ex libris ejus superscriptis abunde patet. Et sola ingeni & eloquentiæ opera ad summos in Reip. honores evasit. Verum non mediocriter vitia has laudes deformabant: & præcipue quidem nimia jactantia *f* & mordax ingenium *g*, quibus vitiiis mult.

a Val. Max. L. I. c. 4. n. 5. *b* Senec. Suasoria VII. *c* Val. Max. L. V. c. 3. n. 4. *d* Dial. de Oratore c. 17. *e* Vid. de morte Cic. Scripor. testimonium coll. a Senec. Suasoria 7. *f* Vid. ad Fam. L. V. n. 12. *g* Val. A. IX. n. 14. *h* C. Or. Agr. l. c. 1. § 99. *i* Vid. Maer. Sen. L. III. c. 3. Cic. prædianc. l. 1.

multos sibi inimicos reddidit. Et praeterea neque fortitudinis *a*, neque aequitatis *b*, neque animi candidi laude celebrari potest. At non satis spatium nobis superest ad longiorem de ea re sermonem instituendum; neque hoc proprie est huius loci. Hoc unum adiecisse liceat, dolendum esse, non magis hodie quam adolescentium & virorum quoque manibus terri: qui dum adolescentem lectioni auctoritatem multo minus utilitatem assueverunt, postea & Ciceronem, & si qui alii sunt optimae notae scriptores negligere solent. Verum haec alii curent: nobis, antequam ad alia tempora priora transeamus, videndum est, quem finem Triumviratus habuerit.

Finit
Triumviratus.
A.U. 715
§. III. Elapso jam ferme Triumviratus quinquennio A. U. 715, in alterum quinquennium eandem sibi potestatem sumperunt *c*. Sed A. U. 727. Lepidus a Caesare Octaviano omni potestate privatus est. Evocaverat eum ex Africa ad societatem belli contra Sex. Pompejum in Sicilia gerendi: verum ibi statim dissentire coeperunt, cum Caesar Lepidi opera tanquam legati uti vellet *d*, qui collega ejus, & aetate, rebus gestis, atque ordine prior esset. Ergo Lepidus, qui viginti legionum fiducia superbiebat *e*, cum Pompejo consilia conferre coepit. Sed Caesar summa

a Vid. ad Fam. L. XIV. n. 1. 2. 3. 4. *b* Vid. Att. IX. 7. A. Gell. XII. c. 12. *c* Vid. Pigh. Ann. ad h. n. d. Dio L. XLIX. p. m. 267. & Vell. L. II. cap. 50. Suet. Aug. c. 16.

ma audacia, (licet verum sit, cum Lepidi duces singulos clam antea sollicitasse) magna tamen audacia ipse inermis castra Lepidi ingressus armatos ab eo milites abducere conatus est. At quibusdam suorum caesis ipse vix vivus evasit. Nihilominus milites Lepidi Imperatoris sui desidiis aspernati, & Caesaris fortitudinem admirantes ad hunc frequentes defecerunt. Atque ita exercitum & Imperium *a*, & Triumviratum Lepidus spoliatum est, & Circejos in exilium missus, cum humiliter genibus Caesaris advolutus foret. Honorem tamen Pontificatus ad mortem usque retinuit, cum is nemini vivo more majorum admiri soleret *b*. Et ita omnis potestas in Orbe Romano penes Antonium & Caesarem restitit: sed eorum concordia brevi dissiliit, ut paullo post dicitur.

CAPUT QUARTUM.

De bello cum Bruto & Cassio.

§. I. **V**idimus initio hujus libri Brutum & Cassium, cum se parum tutos Romae fore viderent *c*, profectos fuisse in provincias a Senatu sibi decretas, Brutus quidem in Macedoniam, cui etiam Illyricum erat additum, Cassius vero in Syriam: ita ut ludos, quos Praetor edere debebat, Brutus, absens edifice.

Octavo belli.
A.U. 720

a App. Civ. L. I. n. 532. *b* Ib. L. I. n. 746. *Plut. Brut. p. m. 993.*

fecerit *a*. Athenas simul delati magno honore excepti fuerunt; & statim iis juxta *Harmodium* & *Aristogitonem*, qui olim tyrannide Athenas liberaverant, decreta sunt *b*. Et *Cassius* Syriam, cum tribus exercitibus, qui in ea provincia erant *c*, occupavit: at paulo post *Dolabella*, qui interea amicitia specie deceptum *Trebonium* interfecerat, & urbes Asiae exactio- nibus exhaurerat, hostisque a Senatu judicatus fuerat *d*, bello ipsum aggressus est, *Cleopatra* etiam Reginae aliorumque auxiliis subnixus. Verum navali praelio superatus, cum *Laodicea* urbs, in quam se receperat, *Cassio* per prodicionem esset tradita, satelliti cervicem feriendam prae- buit. Legatus ejus *M. Octavius* (*Mar- sum Octavianum* vocat *Cicero* *e*, & *Mar- sum* *Appianus* *f*) violentas manus sibi intulit *g*. *Cassius* pecuniarum collatione *Laodiceensibus* injuncta *Tarcentes* etiam, qui se *Tillio Gembro* ad auxilium *Cassio* ferendum proficiscenti opposuerant, omni publica & privata pecunia multavit: & in hoc tractu decem legiones sui juris fecit *h*. Interea *Brutus* Macedonia ab *Horten- sio* ejus provincia Praetore accepta *C. Antonium* *Marci* fratrem ejusque exerci- tum in deditioem recepit: sed *Antonium* mox monente *Cicerone* interfecit, cum

con-

continuas etiam seditiones excitare co- naretur *a*: licet *M. Antonius* fratris sui mortem *Hortensio* potius imputaverit, quem post praelium *Philippense* ad ejus tumultum jussit interfici *b*. *Vatinius* etiam *Illyricum* obtinentis milites ad *Bru- tum* transitionem fecerunt: qui tamen *Vatinius* ex *Illyrico* triumphavit *c*. Inde *Brutus*, cum *Senatus* ei imperium in omnes istas provincias confirmasset, *Macedoniam* fere pacavit; & *Bessis* victis Imperator est appellatus: quanquam *epi- tome Liviana* 122. dicat, *M. Brutum* ad- versus *Thracas* parum prospere rem- gessisse. Inde in *Asiam* protectus *Brutus* exercitum egregium & classem paravit, *Cassium* etiam ex *Aegypto* revocans. Et *Dejotarus*; qui jam ad ultimam senectutem pervenerat, auxilia ei misit, quae *Cassio* negaverat *d*. Infectus autem *Cassius* *Aegyptum* petierat audito, quod *Cleopatra* magna classe ad *Antonium* navigasset; quae tamen in *Africa* litore tem- pestate afflicta erat *e*: sed *Cassius* in *Asiam* reversus equites praemisit, qui *Arobarzanem* Regem in *Cappadocia* opprulerunt, quasi insidias *Cassio* struxisset: magnamque vim pecuniae cum ce- tero apparatu reportarunt ad *Cassium*. *Brutus* interea *Lyricos* & *Jones* ad offi- cium redire coegerat *g*, non tamen si-

ne ma-

a *Cic. Att. XV. num. 25. Or.*

b *Dio L. 47. p. m. 226.*

c *Liv. epir. 121. d. id. capir. 129.*

e *Phil. XL. cap. 2. f. Cic. L. IV. n. 625.*

g *Dio L. 47. p. 230. h. Vell. Pat. L. I. c. 69.*

a *Dio d. l. p. 227. b* *Plur. Ant. p. m. 927.*

c *Tabb. Capir. d. Dio l. prox. d. c. App. Al. Civ. L. IV. num. 623. f. lib. n. 636. g* *Plur. Bruto p. m. 998.*

ne magna suorum, & maiore provincia-
lium clade. Inde ipse & Callius, qui iam
etiam Rhodiorum classem sibi adertam
gemina clade profligaverat, & ipsam Rho-
dum ceperat *a* ac deriperat *b* immensa
vl pecunie & inde & ex aliis Afie pro-
vinciis coacta, exercitum in Macedoniam
reducerunt: parumque absuit, quin *Nor-*
bani exercitum ceperunt; ni Antonius mi-
ra celeritate usus si suppetias tulisset *c*.
Hic enim magna parte Macedoniz occu-
pata apud Philippos castra posuerat *d*.

*Prælium
Philip-
pense.*

S. II. Paulo post, cum Cæsar adve-
nisset, qui in innere morbi causa substi-
terat, in campis Philippicis maximis u-
trinque copiis & concursum est. Nam Cæ-
sar, licet infirmus corpore, festinaverat,
ut se absente prælium committeretur:
quod vix minus periculi ipsi immineret,
si sine sua ope & se absente vicisset An-
tonius, quam si Bruto & Cassius fuisset
superiores. Antequam prælium com-
mitteretur, Antonius & Cæsar modica
largitione, Bruto & Cassius duplo ma-
iore liberalitate militum animos ad forti-
tudinem accedere conati sunt: & præ-
terea, decus liberatæ patriæ & oppressæ ty-
rannidis suis ante oculos ponebant *f*. In-
viti tamen a suis ad pugnam compulsi
sunt, cum de salute civium, non minus
quam

quam de libertate, solliciti cunctando po-
tius adversarios suos frangere constituis-
sent *g*: præsertim cum summis rei cibariæ
angustis eos laborare scient. Et dextrum
quidem alterius aciei cornu, cui præerat
Brutus; sinistrum cornu hostium, quod
Cæsar erat, in fugam convertit, & ca-
stra hostium suorum cepit. Cæsar autem
in commentariis suis prodidit, se ab *Ar-*
torio medico ex causa somni monitum;
paulo antequam castra sua caperentur,
lectica inde exportatum fuisse *h*. Sed con-
sentiant fere auctores alii, Cæsarem et-
iamsi valetudine infirma esset, prælio ta-
men intarsuisse, cum Artorius eum mo-
nuisset, fore, ut castra caperentur *i*. Ap-
pianus eum ob valetudinem Epidamni re-
lictum dicit: & inde in castra profectum
iterum, sed confecto bello, propter mor-
bum recessisse *k*. Sed veteri videtur narra-
tio Dionis & Velleji, qui narrat, eum
prælio adfuisse, ut diximus, evitantem,
ne in castris opprimeretur. Quidam di-
cunt, nihil admodum præclari toto hoc
bello egisse Cæsarem, cum Antonius ubi-
que agens palmam ferret: ita ut Philip-
pensis victoria tota huic deberetur *l*. Hic
enim ab altero cornu pepulerat Cassium
rei bellicæ peritiam sibi nequaquam pa-
rem *m*; licet alii eum Bruto longe melio-
rem

a Vell. L. II. c. 69. *b* Val. Max. L. I. c. 5. n. 8.
c Plut. Bruto p. m. 1000.
d Dio L. 47. p. 85. 232.
e Plut. Iulii. App. L. III. num. 460. 652.
f Dio l. d. p. 235.

a Ibid. p. 233. *f*. *b* Plut. Bruto p. 1003.
c Val. Max. L. I. c. VII. §. I.
d Dio l. i. Vell. Pat. L. II. cap. 70.
e Plut. Ant. p. 925. & Appian. Civ. L. IV. n. 697.
f Dio l. c. p. 236.

rem Deum fuisse velint a: sed vix certi aliquid hoc loco ex auctoribus elicias, cum etiam Antonius secundum quosdam fortissime pugnaverit, alii eum hostibus in fugam actis demum supervenisse dixerint b. Sed partes Bruti perdidit, quod hic etiam Cassius victorem esse ratus auxilium ei non ferret; Cassius Brutum, quem profigitum putabat, non expectaret. Nam cum Cassius postquam fortissime pugnasset, exercitu suo fuso se in collem quandam recepisset, atque equitum manus, quam auxilio Brutus mittebat, jam adventaret, *Tirinnium* quandam speculatum ire iussit, hostesne amici forent. At cum hic ab iis, qui parta victoria gaudebant, in medium esset receptus, Cassius eum captum esse ratus, & hostes esse, quos advenire videbat, *Pindaro* liberto cervicem praecidendam praeiit. Quo viso *Tirinnius* suam traditatem incusans se quoque peremit c. Post aliquot dies Brutus a militibus suis iterum pugnare coactus fuit: nam ipse quidem tempore & fame hostes suos vincere staterat, praesertim cum classem Caesaris a sua classe oppressam esse rescivisset d. Nam eodem die, qui apud Philippos pugnatum fuit, *Statius Marcus*, quem Cassius classi praefecerat, & *Q. Domitius Ahenobarbus* insigni praelio navali *Domitium Calvinum* superarunt, qui magnam manum auxiliorum ad Cæsarem vehebant f. Sed

a Vell. Ilc. 71. Frontin. Str. LIV. 2. 1. b Plat. L. d. c Val. Max. IX. 92. d App. Al. L. 47. n. 660. e lb. n. 656.

Sed jam ad pugnandum compulsi, quo in extrema hac necessitate milites alacriores redderet, praeter donativum, quod per legionem distribuit, Lacedaemonis etiam & Thessalonicae direptionem iis esse pollicitus a. Ergo, cum suorum defectionem metuere inciperet Brutus, praelium commissum est; quod plane sortem Imperii Romani determinavit, perpetuam servitutem pro pristina libertate inducens. Superior autem fuit Brutus, qua parte ipse agebat: sed altero cornu fuso ab hostibus est circumventus; ubi etiam Catonis filius fortissime dimicans cecidit. At fatendum est, utrinque egregie fuisse pugnatum: sed plena tandem victoria potiti sunt Antonius & Caesar. Brutus autem, licet plurimis se pro ejus salute periculo objicientibus incolumis evadere potuisset, cladi tamen suorum supervivere noluit; sed voluntaria morte occubuit, quam ex honestioribus plurimi imitati sunt e. Porcia Bruti uxor, cum ab amicis, ut viveret, cogeretur, prunis ex foco arreptis seipsam suffocasse fertur d. Fuit sane Brutus, si quisquam alius, vir plurima laude dignus, ita ut ab ipso Antonio celebraretur, tanquam qui solus ex percussoribus Caesaris non vindicta aut cupidine, sed laudis tantum amore ductus id facinus perpetrasset e: ita

Tom. II

X

III

a Inn. 658. b Dio L. 47. p. 237. c Dio L. XLVII. d Plut. Erusio f. Martial. L. I. nup. 43. Val. Max. IV. 6. n. 5. e Plut. Bruto. p. 21. 996.

ut non immerito *Cnemutius Cordus* Historicus, ut jam antea tetigimus *a*, Brutum & Cassium *Romanorum ultimos* dixerit: licet *Plutarchus* atque *Appianus* *b* ab ipso Bruto ita appellatum Cassium scribant *c*. Verum ex iis, quæ de immani foenore, quo socios exhausti Brutus, loco modo laudato jam diximus, facile patet, hanc virtutem minime omnibus partibus sinceram fuisse: licet philosophicis quoque præceptis non mediocriter fuisset imbutus *d*. Academia veteris sectæ disciplinam *e*. Cassius, qui Bruto natu major erat *f*, licet dogmata Epicuri probaret *g*, etiam sincerior Bruto fuisse videtur, & ferocior *h*: isque Bruti sororem *Juniam* uxorem habuit *i*. Uterque peritia rerum bellicarum supra modum excelluit *k*: licet de Cassio quidam aliter tradiderint. Exercitus Bruti, Imperatoris sui morte cognita, legatos ad Antonium & Cæsarem misit, & impetrata venia inter hos duos divisus est. Octavianus autem Cæsar post victoriam in splendidissimum quemque captivum non sine verborum contumelia atrociter sævit *l*. Hoc bello confecto militibus veteranis prædia per Italiam *m*, & forte

^a *L. VII. c. 11. §. 2. b* *Lib. 4. Civ. n. 655. c* *Vid. Tac. Annal. IV. c. 54. Suet. Tib. c. 61. d* *App. Civ. Lib. n. 667. e* *Plut. Bruto in it. f* *App. n. 641. g* *Cic. Fam. XV. n. 16. 19. Plut. Brut. p. 200. h* *ib. p. 987. i* *Vide Mannu. & alios ad Cic. Fam. XV. n. 14. k* *App. d. n. 666. l* *Suet. Aug. c. 13. m* *Vid. Hor. Sermon. II. 1. v. 114. Pl. 55. Virg. Eccl. I. Propert. IV. 1. 129.*

REIPUB. ROMAN. LIB. X. 483
 forte alibi, possidentia sunt: data; ut hodie apud *Turcas* militibus emeritis (*Turmaritas* vocant) fieri solet. Omiseram, evasisse ex hoc bello *Cn. Domitium*, & *Statium Murcum* cum parte classis; quorum hic se ad *Sex. Pompejum* in Sicilia contulit: *Domitius* occupatis navibus cum magno sequentium consilia sua comitatu fugæ se tradidit *n*; & classem olim commissam non solum retinuit; sed etiam auxit: nec nisi partibus ubique profligatis se sponte & ingentis meriti loco *Antonio* tradidit: solusque omnium ex iis, qui pari lege damnati erant, restitutus in patriam amplissimos honores percucurrit *o*: Imperatorisque *Neronis* proavus fuit.

S. III. Verum antequam in Italiam revertamur, etiam aliquid de bellis alibi terrarum hoc tempore gestis dicendum est. Nam in *Asia* *G. Sossus*, qui legatus *Antonii* *Syriam* ac *Ciliciam* obtinebat, *Aradios* fame domitos subegit *c*. *Judæos* *A. U. 716* *Hierosolymis* expugnatis eodem die, quo ante annos viginti septem a *Pompejo* capta urbs fuerat, cum horrenda gentis clade domuit *d*, & *Antigonum* Regem eorum captum ad *Antonium* perduxit: qui eum cruci alligatum & flagris cæsum securi percussit, primus Romanorum in Regem eo supplicio usus, quod Romanorum præsidium interfecisset: nisi verior

X 2

caussa

^a *Vell. L. II. c. 72. b* *Suet. Nor. c. 3. c* *Dio L. XLIX. p. m. 273. d* *Joseph. Ant. L. XLV. c. 28.*

caussa fuerit, quod magnam pecuniam, ut id faceret, ab Herode accepisset. Eundem mox Herodem, (licet Bruti & Cassii partes secutus fuisset a) Judæorum regno precepit, artibus ejus, vel pecunia potius ingenti, quam promittebat, delinuit. Ita Judæorum Regum stirpe extincta ad extraneos illud regnum transit: nam vidimus, Antipatrum Herodis patrem fuisse *Idumæum*. Africillam partem, quæ Juba fuerat, *Sexius* nomine Cæsaris obtinebat: veterum vero provinciam ex Senatus ordinatione *Cornificius b*. Huic *Sexius* denunciavit, ut provincia decederet; quod ex triumvirali divisione tota Cæsari deberetur. At *Cornificius Virridium* & *Latinum* diversis agminibus adversus *Sexium* misit. Sed *Venditio* a *Sexto* casu *Lælius*, qui jam *Cirtam* obsederat, ad *Cornificium* se recepit. Verum paullo post & *Cornificius* & *Lælius* a *Sexto* oppressi sunt, & ita in *Africa* debellatum est. Postea etiam *G. Fufidius*, qui a Cæsare *Africæ* prefectus erat, a *Sextio Fulvia Antonii* uxoris instinctu bello petitus est: & tandem post varios casus sæpius victus manu sua cecidit. *Lepidus*, ut jam inter *Triumviros* convenerat, utramque provinciam *Africam* in suam ditionem recepit c.

CA-

J. Joseph. Antiq. XIV. 19. b App. Al. Civ. IV. n. 620. c Diel. XLVIII. p. m. 248.

CAPUT QUINTUM.

Bellum Perusinum.

INtra Italiam circa idem tempus bellum civile moverat Consul *L. Antonius* *Triumvir* frater: qui *Picennis* sibi cognomen adsciverat, quod fratris *Marci* abientis partes contra *Cæsarem* tueri velle videretur: eoque referunt denarios, in quibus legitur *Picæns Consulib*; & qui ab altera parte *M. Antonii*, non *Lucii* vultum exhibent: quod tamen cognomen non prohibuit quin *vitiorum* fratris sui consors, virtutum, quæ interdum in illo erant, exp. res haberetur c. Causa belli, vel pretextus erat, quod *Antonius* & *Fulvia* dicerent, in divisione agrorum sibi & suis injuriam factam esse: *Cæsar* vero quereret, legiones ex pacto sibi non fuisse redditas. Nam *proscriptorum* non tantum; sed aliorum etiam prædia veteranis divisa fuerant d. Ergo *Clodium M. Antonii* privignam *Cæsar* repudiat e: cuius causam pretextu speciosiore suscepit *Lucius*; & simul eorum dominorum, quos divisione sua agris spoliare *Cæsar* intendebat f. Cumque præterea *Sex. Pompejus*, & *Cn.*

X 3 Do-

a *Dio L. XLVIII. p. m. 241. b Vid. Spanh. de P. U. N. Diss. X. p. 75. Vail. G. Anon. n. 25. 199. c Vell. Pat. L. II. c. 74. d Horat. Serm. II. VI. 55. Virg. Ecl. I. v. 71. e Suet. Aug. c. 63. f App. Al. L. V. n. 681.*

Damitius Ahenobarbus infestis classibus maria obtinerent, ad magnas angustias Cæsar redactus fuit. Coactus itaque in divisione agrorum moderatione esse cepit; & veteranorum intercessione de pace agere instituit. At Fulvia, virilis animi mulier, a gladio etiam cincta omnes contra Cæsarem incitare conabatur: præsertim cum persuaderetur, bello Italiam turbante e complexibus Cleopatra posse avelli Antonium. Cæsar tamen pactis, quæ cum Antonio fecerat; expositis veteranos permovit, ut se in hac controversia sub certis conditionibus iudices constituerent. Verum, postquam Fulvia & Antonius eorum iudicio stare nolissent, metum etiam a Cæsare causati, legiones se huic adjunxerunt, qui adversarios suos invidiosa accusatione premebat. Ita bellum utrimque, & magnis quidem copiis paratum est; cum L. Antonius hostis a Senatu iudicatus esset. Ipsa Roma, cui Lepidus cum exercitu præerat, primum ab Antonio capta, mox a Cæsare recepta est. Tum, post alios etiam belli casus Antonius in Galliam profecturus Perusia obsessus est: & cum frustra eruptionem tentasset, fame ad deditonem coactus. Ipsi aliis quoque paucis venia data in plures summates viros ingenti savitia Cæsar est usus. Perusia quoque casu quodam incen-

A.U. 733

a Flor. L.IV. c. 5. b Plur. Ant. p. 929. c App. d. l. m. 633. f. 5. d Liv. epit. 125. e Dio L. XLV. l. 11. p. m. 244.

endio absumpta est a. Fulvia cum liberis ad virum, plures ad Sex. Pompejum confugerunt b; cujus vires hac occasione mire augebantur. Observemus obiter miram rerum vicissitudinem c. Inter eos, qui metu Cæsaris Italiam relinquebant d, fuit Ti. Claudius Nero cum uxore sua Livia Drusilla, quæ postea Cæsaris Octaviani uxor & filio Tiberio, qui deinde ejusdem Cæsaris privignus, gener, & successor fuit. Nam Tiberius, qui Prætor hoc anno fuit, retentis ultra justum tempus magistratus insignibus, in Campania vocatus ad pileum servis frustra bellum renovare conatus est e. Antonius interim horum motuum causa in Italiam navigans Fulviam Sicione obisse intellexit f: atque ita hoc fomite discordiæ sublato facile de pace inter Antonium & Cæsarem convenit: eaque magis firmata est nihil inter Octavianam Minorem f Cæsaris sororem, cujus maritus C. Marcellus nuper obierat, & Antonium contractis.

X 2 CA.

a Vell. d. l. App. Civ. V. n. 699. ibid. num. 653. c Dio ib. p. m. 245. d Vid. Suet. Tib. c. 6. e Suet. Tib. c. 4. f Plur. Ant. p. m. 929. g Vid. Periz. anim. Hist. c. 5.

483 HISTORIA
CAPUT SEXTUM.

Bellum cum Sexto Pompejo.

*Origo
belli.*

S. I. SEX. Pompejus minor Magni filius victis partibus cum paucis Iatronibus in Hispania circa Oceanum vagabatur *a*. Et pluribus mox ad eum confluentibus vivo adhuc Cæsare bellum satis magnum excitavit: cum plures etiamnum in Hispania rebus suis faventes haberet, & classis præterea & amicos; & insuper ergastula armasset *b*. Cumque mox occisus esset Cæsar, a Senatu revocatus; & imperio maris cum eadem, quam pater ejus habuerat, potestate præfectus est. Triumviratu exorto, cum se inter percussores Cæsaris damnatum audivisset *c*, Siciliam occupavit: quo ingens proscriptorum aliorumque tyrannidem fugientium confluit numerus. Ergo, si ullum bellum civile iustum esse possit; hoc certe Sex. Pompeii iustissimum fuit, (de conscientia viri hic non agimus) quod neque socius tyrannidis, nec subjectus tute satis esse poterit. Ex Africa etiam a Cornificio auxilia accepit. Et ita prælio cum *Salvidieno*, quem Octavianus Cæsar contra eum miserat, congressi ausus exitu dubio pugnavit. Nec valde hominem metuebat Cæsar bellum adversus eum dis-

REIPUB. ROMAN. LIB. X. 489
differte coactus, quod trepidis Antonii nunciis in Græciam evocaretur: quam etiam auxilium Pompejo; Domitius Ahenobarbus accederet. Post eadem Bruti Cassique Cassius Parmensis cum M. Cicerone Oratoris filio, Statio Murco, alisque partium ducibus ad Pompejum navigavit *a*: qui his accessionibus ictus Italiam etiam premere instituit. Verum majores etiam vires acquisivit per similitatem inter Cæsarem & L. Antonium ortam: ita ut imprudenter egisse visus sit, quod eo rerum statu sua defendere, quam alienam invadere mallet *b*. Non diu postea partes Pompeii Ahenobarbus deseruit *c*: cui tamen ingentem spem discordia Cæsaris cum Antonio faciebat: & Julia Antonii mater Roma cum nuru sua Felvia profugiens a Pompejo honorifice ad filium dimissa fuerat *d*. Igitur Cæsar sibi metuens etiam *Muciam* Pompeii matrem ad eum remisit *e*: & per *Mancennum* de pace cum Pompejo, & de nuptiis cum *Scribonia* sorore *Libonis*, qui socer Pompeii erat, egit. Et Italiam Sardiniamque invasit Pompejus hortante Antonio, qui etiam ipse Brundisium obsidebat. Sed intercedente exercitu, & *L. Cocejo* simul cura Mancenate operam, ut Antonius Cæsari reconciliaretur, præbente Pompejus

X 51

ab

a App. Civ. L.V. 672. *b* *Ibid.* n. 685.
c *Ibid.* n. 700. *Vell. L. II. cap. 76.*
d *Plat. Ant. p.m. 930: Dio L. XLVIII. §. 250.*
e *Dio ibid. pag. 245. f. Vid. Horat. Sermon. L. v. v. 27.*

a App. Civ. L. IV. n. 637. *b* Flor. Lib. IV. c. 8. *c* Dio L. XLVIII. p. m. 245.

ab Antonio in Siciliam revocatus est quasi curaturus: ea, de quibus inter ipsos convenerat. Nam sacramento se obstrinxerat: Antonius ad societatem belli contra Caesarem: Et pace inter Antonium & Caesarem conciliata huic bellum cum Pompejo gerendum obtigit, cum bellum adversus Parthos Antonio mandatum esset. Caesar enim etiam cum Pompejo in gratiam redire recusabat, postquam ejus copiae a Menodoro (Mena: hunc vocant Plutarchus & Dio Menodorum vero Appianus) duce Pompeii Sardinia ejectae essent: quamquam Populus caritate annoae pressus urgeret Caesarem, ut pacem cum Pompejo faceret. Imo in summum periculum Caesar venit, quod edito de pecunia ad bellum cum Pompejo conferenda proposito Populus ad furem concitata esset; qui palam Pompejo favere coepit. Et non sine ingenti caede in Urbe facta Caesar periculo ab Antonio ereptus est. Atque ita coacti fere & Antonius & Caesar cum Pompejo prope Puteolos, vel Misenum, in litore certe Campaniae, in colloquium venerunt. Et tandem pax convenit, his inter alias legibus, ut Sicilia, Sardiniae, Corsicae, quin etiam Peloponneso in quinquennium Pompejus imperaret; sextertium septingentesque pro bonis paternis reciperet; Pompeii filia

Mena-

a Appian. n. 70. b Dio lib. p. 251. c Suet. Aug. c. 16. d App. l. d. n. 710. e Liv. epist. 127. Vell. Lib. II. c. 77. f Phil. 1. 700000.

Marcello Antonio nepoti, Caesaris sororis filio nuberet: atque ita multi viri illustres, qui haecenus Pompejum secuti erant, ad Urbem navigaverunt; ac summum omnium ordinum gaudium fuit. Non possimus autem silentio transire magnitudinem animi, quam hoc occasione ostendit Pompejus: qui cum Antonium & Caesarem in sua turrem convivio excepisset, & moneretur a Mena liberto, ut funibus incisus se imperii Romani dominum redderet, perfidum id facinus averfatus est: neque tamen hanc virtutem, ut reliquas Romanorum, his saltem temporibus, virtutes, sinceram fuisse, liquet, quod illud consilium probaturus fuerat, si se inficio, & ita salvo suo honore, a Mena id factum fuisset.

§. II. Sed statim turbata sunt haec fœdera; quippe vix sponte Ducum inita, & renovanda discordia artibus Caesaris inter Pompejum & Menodotum, sive Menam dicere vellet, Sardinia etiam & Corsica ipsi traditis. Atque ita infesta classe in Siciliam Caesar navigavit: juxta quam acri praelio navali, & ambiguo fere eventu inter Caesarianos Pompejanosque certatum est, dicitibus horum Menecrate & Demochrate Pompeii libertis: nam talium hominum opera

X. 6.

a Vell. L. II. cap. 77.

b Plur. Ant. p. m. 930.

c Appian. l. d. n. 717. d Epit. Liv. 127. Dio L.

XLVIII. p. m. 259.

opera fere hic utebatur a; quod signum certissimum est, eum, ut plerisque hoc tempore Romanos, omnino a pristina illa & sincera virtute desclivisse. Secundum etiam praelium cum summo quidem Caesaris periculo, & maiore ejus, quam Pompeji damno factum est b: & ingens præterea tempestas Caesaris præcipue classem affixit: qua tamen opportunitate uti Pompejus turpiter neglexit. Vere deinde incurrente Antonius cum ingenti classe Caesaris (qui per hyemem quoque diligentia summa res bello necessarias per Agrippam curaverat c) auxilio advenit, ut quidem præ se ferebat. Sed, nisi Octavia arbitra inter Antonium & Caesarem, qui hoc fere tempore Liviam matrimonio Tiberii Noronis, & quidem prægnantem abduxit, intervenisset, nova inter eos discordia fuisset exorta. Menodorus quoque indigne ferens, quod Sabinus ipsi in rebus gerendis præoneretur d, fidem a Pompejo impetrata rursus ad eum transfugit. Lepidus vero Caesaris, ex Africa evocatus, auxilio advenit. Verum cum Caesar ejus opera tanquam legati uti vellet, ipse vero omnia æquato imperio (& jure quidem & merito) administrare, ad Pompejum Lepidus inclinare cœpit. Pompejus, licet etiam aliam cladem tempestas Casari intulisset, quam auxerat Me-

Menodorus classem ejus invadens, hanc quoque occasionem neglexit, ad insolentem interim factum transgressus; ita ut ob potentiam maritimum Neptuni filius appellari vellet b. Sed videns Menodorus classis imperium sibi non esse redditum, se rursus ad Caesaris partes transfugit. Et hæc fuit infelicitas Pompeji, ut omnium, quorum res minus sunt prospera, ut & sapius consilia mutare cogere; & minus fidelibus uteretur amicis. Caesar tamen, ut par est, Menodoro nullam fidem deinceps habuit. Tamen alter Pompeii Dux Papias magnas satis copias ad Lepidum ex Africa navigantes oppressit. Ipse vero Pompejus ab Agrippa navali praelio victus est d: qui tamen exercitum Caesaris mox iterum terrestribus copiis navalibusque circumvenit e: sed per rei militaris imperitiam etiam hoc rursus tempore occasionem rei bene gerendæ amisit; cum se præterea Agrippæ cum novis copiis advenienti opponere cogere tur f. Caesar tamen amicis, servis & satellitibus destitutus refugere coactus est; quemadmodum etiam Dux ejus Cornificus, cujus legiones pene a Pompejo oppressæ sunt g.

§. III. At tandem magna clade victus

Pompeius
belli.
A. U.

717

- a Id. L. 49. init. b Vid. App. L. V. num. 729.
Her. Epod. IX. Plin. H. N. IX. 16.
c Dio L. XLIX. init. d App. L. V. num. 733.
Sex. Aur. Victor. c Liv. epit. 129.
f Dio Ibid. p. m. 266.
g Vell. L. II. cap. 79.

a Vell. L. II. c. 73. b Appian. l. d. n. 722. Suet. Aug. c. 26. c Vell. L. II. c. 79. d Suet. Aug. c. 63. e Dio L. 49. f.

Pompejus, & a suis desertus ad Antonium trepidus confugit *a*. Agrippa, qui ex hoc bello triumphum merito petere potuisset, cum prudenter neglexit, gnarus, Ducem omnem successuum suorum honorari Principi adscribere debere *b*. Corona tamen rostrata donatus est, sed non solus omnium; ut dicit Dio *c*; cum etiam Varro bello piratico ea donatus sit *d*. Cæsar, qui interea Lepidum, hominem timidum, & tamen de tota Sicilia occupanda consilia agitantem omnipotentate exuerat; summa fortitudine vel temeritate, ut quibusdam videri posset, usus, Pompejum persequi noluit, seditionem etiam gravem militum suorum expertus. Lepidum vero ad genua sibi provolutum in gratiam recepit, & Pontificatus Maximæ sacerdotio ornavit: quod tamen non prohibuit; quin Circejos eum in perpetuum relegaret *e*. Atque inde ad Urbem regressus vectigalia multa abolivit, & immodicis honoribus a Senatu ornatus est, cum annum ætatis octavum & vigesimum implevisset *f*. Qui favor Populi eo major erat, quod se, cessantibus jam ubique bellis civilibus, magistratum deponere velle simularet; quamprimum rediisset Antonius; cui eandem esse mentem affirmabat. Eodem tempore tribunitiam potestatem in-

per-

perpetuum recepit *a*. Interea Pompejus, qui Mitylenem fuga delatus fuerat; cum Antonio de pace egit; licet revera tantam per legatos rerum Antonii statum explorare conaretur; spe etiam concepta succedendi in imperium; quod obtinebat Antonius. Igitur interea & ad Parthos, & ad alios barbaros de societate in eundem miserat *b*. Sed Antonius, subdolis hinc Pompeji consilii intellectis *c*. *M. Trium* misti, qui vel bello eum persequeretur; vel si pacem mallet, honorifice eum adduceret: Pompejus vero, cum *Furnium* Antonii nomine Asia Præfectum spe pacis decipere frustra tentasset, ad apertum rursus bellum conversus illud feliciter factis gessit. At cum majores copias adversus illum mitterentur; plerique amicorum ejus ad Antonium transierunt *e*. Et tandem, licet adhuc inimicos suos vicisset; tamen, cum solemnî illo suo vitio victoria uti neglexisset; *Antonia* Antonii Duci seipsum tradidit *d*. Vexum a Titio, sive ex veteris offensæ memoria, sive mandante illud Antonio; Mileti interfessus est annum ætatis ægens quadragessimum.

CA.

a Flor. L. IV. c. 8. *b* Vid. Dion. L. 49. p. 269. *c* Ibid. p. 269. Ita tamen etiam Liv. epist. 129. *d* Plin. XVI. 4. *e* Suet. Aug. c. 16. *f* App. L. VII. n. 746.

a Lib. n. 747. *b* Dio L. XLIX. p. m. 270. *c* App. d. L. num. 751. *d* Vell. L. VI. 79.

CAPUT SEPTIMUM.

*Bellum Civile Antonii & Caesaris, quod
& Aliatum.*

Amor Antonii & Cleopatrae.
Bello Philippensi confecto Caesar in Italiam rediit: Antonius ad provincias Orientis profectus est, ut avaritiae suae immentis & luxui satisfaceret, decem annorum vestigalia intra annum pendenda exigens, eum tantundem biennio inimicos suos accepisse diceret. Convenit tamen, ut novem tantum annorum tributa intra biennium solverent. Statim autem ac ingressus est Asiam illius regionis delicias se penitus immerisit, cum maximam pecuniae vim, *ducenta millia talentorum*, Sociis extorsisset. At plane eum pessundedit amor Cleopatrae Aegyptiorum reginae. Jussit eam ad se venire in Ciliciam, ut causam diceret: nam de auxiliis Cassio submissis accusabatur. Regina, quae sciret, animum Antonii propensum esse ad libidinem, iter suscepit incredibili plane luxuria apparatu instructa: ita ut vulgi sermonibus jactaretur, *Venerem ad Bacchum comestatum venisse e.* Nec fecellit sua spes mulierem subdolanam: nam, cum se facile de criminibus obiectis purgasset, Antonium tanquam addictum abdu-

a *Plut. Anton. p. 926.* b *App. Civ. L. V. n. 674.* c *Philipp. 120000000.* d *Plut. Anton. p. m. 927.*

REIPUB. ROMAN. IMP. X. 497

abduxit Alexandriam; ubi statim ingenio suo & luxui indulgere coepit, habitum & nomen *Liberi Patriae* usurpans a. Et dicitur, jam olim amasse mulierem, quum Gabinium Imperatorem Praefectus Equitum Alexandriam sequeretur b. Sed tamen, cum & uxorem suam & fratrem Italia a Caesare esse ejectos, & Labienum cum Parthis in Lydiam jam & Ioniam progressos esse, nunciaretur, dilato Parthico bello in Italiam contendit. Neque hic repetemus, quae de reconciliatione ejus cum Caesare, & de pace cum Sex. Pompejo facta jam diximus. Et belli etiam Parthici narrationem differemus, donec hujus belli civilis descriptio explicata sit. Ut vero in Syriam reverus est Antonius, & otium est interea dum Caesar res Galliae nonnihil turbatas componit c, amor Cleopatrae consilii melioribus male repressus etiam magis exarsit d. Ergo illi ad se evocate plurimae gentes regna condonavit, Phoeniciam, Syriam cavam, Cyprum, magnam Ciliciae, Judaeae, Arabiae *Nabathaeae* partem: geminosque jam ex ea sustulerat filios.

S. II. Neque reverus a bello Parthico minus insano amore eam complexus est; ita ut Caesar sororem suam mariti domum relinquere juberet: licet ipsa fratrem oraret, ne sui causa arma in Antonium sumerentur. Sed ipsa benignitate sua O-

Proprius belli causa

stavia

a *Vell. Pat. L. II. c. 82.* b *Appian. l. d. n. 676.* c *Appian. Civ. L. V. n. 715.* d *Plut. Anton. p. m. 922.* e *Ibid. p. 940. f.*

Octavia Antonium incendebat. Et cum Caesar, (licet *sefus* Consul A. U. 711. in Senatu multa in Caesarem, multa pro Antonio dixisset) cum Caesar, inquam, ostendisset Senatui summas injurias, quibus & sororem suam & Populum Romanum afflictebat Antonius, Aegyptum, quae extra sortem ejus erat, obtinendo, & liberis Cleopatrae ea, quae Populi Romani erant, largiendo, Antonius misit, qui etiam Caesarem incusarent, (& jam Consulibus & multi Senatorum ad eum confugerant) quod extortam Pompejo Siciliam teneret solus; quod classem commodato acceptam non reddidisset; quod omnia, quae Lepidi fuerant, exeretum, provincias, vectigalia retineret; quem etiam, & vere quidem, a Caesare magistratu detrusum esse dicebat; quod Italia pene tota suis militibus divisa Antonii milites neglexisset. Cum vero ex amicis Antonii plures ad Caesarem transissent, hic eorum indicio testamentum ab Antonio factum nactus est: eoque publice recitatio ingentem omnium ordinum contra Antonium indignationem commovit; cum in eo testimonium ferret Caesari, legitimum eum esse Caesaris filium; filisque suis ex Cleopatra immensa munera daret; & suum denique mortui corpus Alexandria cum Cleopatra humari juberet. Quod factum, ut inquisitum est, Antonius postea Caesari objecit. Postquam vero

vero Antonius a Caesare acerbius responsum accepisset, bellum extemplo paravit, Cleopatra in Aegyptum discedere iussa. Verum haec, quae semper metuebat Octaviam, obtinuit, ut cum Antonio maneresset. Interim, dum Reges & Tetrarchiae (nam commodum iam bella externa cessaverant) Antonio jubente cuncta ad bellum parant, ipse & Cleopatra Sami Athenisque genio indulgebant; quibusdam etiam Romanis missis qui Octavianum suis adibus pellerent: excessitque illa Antonii liberos secum trahens. Quod tamen non intelligo cur tulerit Caesari. Hic autem laborabat summa inopia pecuniae, & ejus exactioibus tota exacerbabatur Italia; ita ut in maximis Antonii peccatis fuerit, quod bellum in aliam aetatem gerendum distulisset.

§. III. Ut vero satis paratus erat Caesar bellum in Cleopatram decernitur: *bellum* *A. U.* *722.* nam Antonium hostem appellare voluerunt metu illorum, qui cum eo erant. Et tamen abrogatur imperium, cuius nulli arbitrium tradidisset; addito etiam, ut satis mentis compem esse Antonium; quippe potione a Cleopatra data corruptum est. Verum id etiam agebat Caesar, ut Antonio objici posset, quod ultro pro muliere Aegyptiae bellum adversus patriam suscepisset. Ingentes autem copias, Caesar ex Occidente, ex Orientem Antonius coegerunt: sed agilitate.

^a Dio L. L. p. 284. ^b Vid. Caesari, ad Suet. Aug. c. 17.

^a Dio L. L. p. 284. ^b Plus. Ant. p. m. 943. ^c Id. p. 109. Dio lb. p. 109.

te navium & præstantia militum longe Cæsar superabat Antonium: qui pauciores multo naves, sed quæ numero magnitudinem pensarent, habebat *a*. Et illud ipsum inter præcipuas causas cladis Antonii fuit; cum naves Cæsar's singulæ plures Antonii graviore adorte facile eas superarent. Hujus præterea consilia & animum præfens corrumperebat Cleopatra: ita ut jam multi ad Cæsarem, & quotidie deficerent; inter quos fuit Planctus, qui turpissima adulatione apud Antonium & Cleopatram usus fuerat *b*. Neque hæc prohibere poterat: quanquam se secundo mense a finito bello imperium depositurum esse promitteret *c*; & præterea auro non parceret, ut plures in suas pertraheret partes: ita ut Antonius omnes jam suspectos habens ingenti sævitia in suos uteretur. Regine quoque consilio usus, cum frustra suaderet *P. Canidius*, qui terrestribus copiis præerat, ut restituta Cleopatra regressus in Macedoniam, aut Thraciam (ac eo etiam Cæsar Antonium avocare conabatur *d*) pedestris prælii alex negotium committeret, navali certamine decertare statuit, Regina jam tum fugæ opportunitatem circumspiciente.

Prælium
Actium
cum .
§. IV. Ergo quæ prima occasio cœli ferentis & tranquillæ maris se obtulit, ea usus Antonius prælium commisit. Et utraque classis ad *Actium* urbem Acarnaniæ conturbat; cui objecta fuit in Epiro *Nicopolis* paullo

*a Flor. L. IV. c. 11. b Vell. Pat. L. II. c. 83.
c Dio. L. L. p. 265. d Ibid. p. 288.*

paullo post a Cæsare in memoriam victoria condita. Ludosque illic Quinquennales idem constituit *a*. Factum autem est prælium IV. Nonas Septembris A. U. 712. *b* unde ita initium Imperii a solo Cæsare Octaviano gesti sumi debet. Ambigua autem fere fortuna certabatur, nisi quod celeritate navium usus Cæsar jam ab initio superior futurus videretur *c*; quando repente Cleopatra *d*, quæ in anchoris post classem pugnantem stabat, cum sexaginta navibus suis fugam arripens, quod expectationem exitus ancipitis prælii muliebris animus ditius non ferret, Antonium amore perditum secum traxit. Hic paullo post multos ex amicis a se dimisit, ut saluti suæ prospicerent, aureo & argenteo instrumento regio magni pretii donatos. Classis interea Antonii ad *Actium* strenue repugnabat: nam pauci ejus fugam sentiant *e*. Quin etiam ea jam intellecta fidem ei servarunt sui, conditiones a Cæsare oblatas spernentes: quanquam etiam ignibus injectis multe naves a Cæsarianis cremarentur *f*; sed à *Canidio* quoque & *Ducibus* suis relicti se Cæsari aggregaverunt. Hos partim in Italiam, partim alio sparfos dimisit. & reliquum quoque exercitum iter in Macedoniam intendentem sine pugna sibi adjunxit: & Græciæ etiam civitates ab Antonio afflictas solatus est. Illi etiam, qui inter auxilia Antonii fuerant, cum in suam

a Suet. Aug. c. 18. b Dio L. II. init. c. Id. L. L. p. 296. d Plus. Ant. p. m. 946. e Vell. L. II. c. 85. f Dio L. L. p. m. 297.

suam quisque patriam recessissent, nullum præterea bellum gesserunt: sed pars statim, pars postea pacis conditiones a Cæsare latis acceperunt: omniumque illorum res a Cæsare ordinatae sunt.

Finis
Antonii
& Cleo-
patrae.
S. V. Antonius ab amicis prohibitus, ne manus sibi inferret, Alexandriam delatus est: & ibi demum plena Eladis nuntium accepit b: ut etiam, defecisse a se Herodem Judæum, & alios Dynastas plurimos. Inde tamen, quasi omnem spem abjecisset, ad pocula conestationisque se simul & civitatem convertit. Cæsar vero rebus etiam in Asia constitutis, in Italiam properavit, ne ibi per absentiam suam seditiones orirentur: sed ibi quoque rebus ex animi sententia compositis tricesimo quam venerat die in Græciam reclusus est c. Et proximo anno persecutus

A.U.723 Antonium legationes ab ipso & Cleopatra missas rejecit; huic tamen occulte mandans, si Antonium sustulisset, vel eiecisset, nihil ei benignitatis defuturum d. Nec mitius ad secundam & tertiam legationem respondit; auro nihilominus, quod miserat Antonius, accepto e. Neque etiam destiterant interea Antonius & Cleopatra a parando bello, Populos & Reges ad auxilium convocantes: quam fugam quoque, sive in Hispaniam, sive ad Mare rubrum sititati esse dicuntur;

a Id. L. LL. inir. b Plut. Ant. p. m. 949.
c Dio L. LL. p. m. 301. Suet. Aug. c. 17.
d Plut. Ant. p. m. 950.
e Dio L. LL. p. m. 303.

tur a: præsertim cum etiam Reges & Populi auxilia denegarent. Cæsar autem ea mansuetudine non fuerat usus, nisi quod timeret, ne præ desperatione aut ad resistendum compellerentur, aut fugerent, aut denique thesauros, quos immensos esse audierat, corrumperent. Sed non nisi transacta hyeme Cæsar Pelusium cepit, prodente eam urbem Cleopatra b, quæ etiam Cæsarem ad amorem sui pellicere se posse sperabat. Antonius tamen adhuc eruptione & equestri prælio, & prospere quidem cum Cæsare pugnavit: quod tamen non prohibuit, quin paulo post dextri prælio victus a classe primam, & apox etiam ab equitibus cederetur, omnibus transitionem ad Cæsarem facientibus e. Cleopatra (nam ab ea se proditum clamabat Antonius) iram ejus & desperationem veritatem se monumento Regum inclusit; misitque ad Antonium nuncios, qui defunctam eam esse dicerent; sperans Antonium eo nuncio intellecto manus sibi esse illaturum d. Antonius sane, obisse eam credens, ab Erere seruo mortem beneficii loco petiit. At cum hic seipsum occidisset, exemplo erectus scitum sibi, sed non eum qui mortalis esset, intulit. Cum vero vivere Cleopatram intellexisset, ex fastigio enim monumento prospexerat, ad eam se deserri iussit: & maximo muliercularum labore funibus ad illam subductus est; neque enim monumen-

a Ibid. p. 302. b Ibid. p. 304. c Plut. Ant. p. m. 951. d Dio L. LL. p. m. 304. Liv. Epir. 137.

ti fores referari Cleopatra voluerat. Atque ibi paullo post in gremio Regine exspiravit. Cæsar porro Cleopatram vivam in potestatem redigere conatus est: misitque qui eam custodirent, & omnibus blanditiis delinire conarentur. Neque illa omnem spem salutis abjecerat; & per nuncios Antonii mortem Cæsari indicaverat. *Amyllus* interim sive *Antonius a*, Antonii ex Fulvia filius, a militibus est interceptus: quemadmodum etiam paullo post Cæsariōnem, qui ex Dictatore Cæsare & Cleopatra natus ferebatur, momentibus illud amicus, Cæsar occidi curavit. Iisque adolescentibus perniciem acceleravit, quod Ægyptii eos jam sibi Duces constituisserent, si quid Antonio & Cleopatra accidisset *b*. Antonii tamen corpus Cleopatrae magnifice sepeliendum concessit. Et paucis diebus interjectis ipse ad eam venit, cupiens eam ad splendorem triumphi sui servare, & simul thesauris ejus potiri; eamque consolari aggressus est. Et cum eam vitæ cupidine teneri credidisset, discessit. Verum postquam blanditiis suis plane non moveri Cæsarem vidisset Regina, & præterea, *Dolabella* nobili juvene per nuncium illud significante, intellexisset, se posttriduum cum liberis in Italiam esse mittendam, petiit a Cæsare *c*, ut inferias Antonio persolvere sibi liceret. Atque ita, *Epaphrodite* liberto, cui custodia ejus mandata erat,

a Suet. Aug. c. 17. Plut. Ant. p. m. 923. b Dio L. II. p. m. 302. c Suet. Aur. VIII.

erat, cum literis ad Cæsarem ablegatos *a*, in monumentum Antonii delata aspersione, quam inter ficos inferri jusserat, morsu perisse creditur; quod genus mortis non novum fuisse in Ægypto ex Cicerone intelligitur *b*. Alii eam venenum sumpsisse dicunt *c*; nec satis certo constitit, quo genere mortis perierit. Cæsar eam regio funere efferebat, & apud Antonium sepeliri iussit. Decessit nata annos unde quadraginta. Liberos ejus superstites Octavia cum suis educavit *d*. Filia *Cleopatra* postea sub Mauritanie Regi nupsit *e*.

§. VI. Cæsar deinde per Syriam in Africam profectus omnia ad bellum cum Partis gerendum paravit. Et anno sequente Romanæ reverfus, & incredibili hominum gaudio exceptus per triduum triumphavit; sed ludosque omnis generis edidit. Templum Jani omnibus jam bellis perfectis clausit; & omnibus, quos adulatio reperire potuit, honoribus auctus est. Ita Ægyptus in provinciam formam redacta fuit: ex qua tantum pecuniam in ararium Cæsar intulisse dicitur, quantum Pater ejus ex Gallia *g*. Ægypto *Cn. Cornelius Galus* eques Romanus præfectus est, cum provinciam aditu difficilem, annonæ foecundam, superstitione ac lascivia discordem & mobilem, insciam legum, ignaram magistratum viro Senatorio committere

Tom. II.

Y

Respublica
bellum
secundum
A. U. 724

a Dio lib. p. m. 306. *b* Pro C. Rab. Post. c. 9. *c* Plut. Ant. p. m. 955. *d* ib. Vid. & Suet. Aug. c. 17. *e* Dio lib. p. m. 307. *f* Suet. Aug. cap. 22. *g* Dio L. II. p. m. 309. *h* Vell. L. II. c. 39.

tere ininus tantum esse videretur. Verum paullo ante, dum ultimam manum bello Actiaco Alexandri quoque Cæsar impunit M. Lepidus M. Lepidi Triumviri filius Junia sorore Bruti natus interficiendi, simul ac in Urbem redisset, Cæsaris consilia in puerat b. Sed Mæcenas, quem Urbi præfecerat Cæsar, summa prudentia & mira celeritate, nullaque cum perturbatione aut rerum, aut hominum oppresso Lepido, immane novi ac relurrecturi belli civilis restinxit incendium. Ita bella civilia vigesimo circiter anno, quam coepta fuerant, finita sunt: & non quidem, ut falsissime dicit adulator Vellejus e, prisca illa & antiqua Reipublice forma revocata est: sed tamen infirmum, & longe meliorem, quam proximis annis fuerat, statum est composita; de qua re, ante quam finiamus, adhuc aliquid adjecturi sumus.

CAPUT OCTAVUM.

Bellum Parthicum.

S. I. **L**icet Cæsar, ut vidimus, paullo ante mortem bellum Parthis inferre statuisset, ipsi tamen jam per aliud tempus a bello contra Romanos gerendo abstinerant; quod horum præcipue artibus discordiis inter se vexarentur. Sed non diu postea opportuna occasio bellum

a Tacit. Hist. l. c. 14. b Liv. epit. 133. Vell. l. II. c. 88. c L. II. c. 89.

lum Romanis faciendi ipsis obtigisse visa est. Post prælium nempe Philippense T. Labienus, Labieni, qui Mundeni prælia ceciderat, filius a, adolescens stolidus, si credimus Straboni b, qui a Bruto Cassioque ad auxilium petendum ad Parthos fuerat missus c, audita partium clade cum veniam desperaret, potius sibi cum barbaris vivendum, quam cum civibus in patria pereundum statuit. Ibi dum in Ægypto Antonius amori indulget, & Sex Pompeii bello distineret Cæsar, cum Pacoro filio Regis Otodis Syriam invast d, & Apameam cepit, & Antiochiam, Decidiumque Saxam M. Antonii legatum olia & Bruti partes secuti fuerant, auctus. Justioem etiam Parthorum causam faciebat, quod Palmyrenos in fidem recepissent; quorum urbem opulentissimam militibus suis diripiendam Antonius promiserat e. Inde Pacorus omni Syria, excepta Dyro, subacta Hyrcanum Antiochuliliam a Romanis Judæe præpositum removit; eique fratrem ejus Antigonum substituit f. Labienus vero Cilician & Asian ferre onem occupavit, & Parthici cognomen assumpsit g, more, certe a Romanis rationibus, diversissimo.

S. II. Antonius autem (nam & bellum Parthicum a Senatu decretum erat) vix e

Y 2 Ionno

a Hirt. bell. Hist. c. 32. b L. XIV. m. 660. c Dio L. XLIII. m. 249. d Flor. L. IV. c. 9. e Appian. Civ. l. V. n. 676. f Joseph. Antiq. L. XIV. c. 24.

Tomno & crapula excitatus a in Syriam quidem profectus est, tanquam Tyro opem laturus sed omnia jam ab hostibus occupata cernens regressus est; praesertim cum Fulviae suae literis & lacrymis in Italiam revocaretur b. Post aliquod tempus ex Italia in Graciam reverfus P. Ventidium in Asiam ad bellum cum Labieno gerendum praemisit: qui repentino adventu suo territum hostem profigavit, & in Syriam repulit c. Parthos etiam auxilio ei venientes vicit; ipsumque Labienum mox copiis fere exiit. Labienus paullo post a Demetrio liberto, quem Cypro Antonius praefecerat, captus est; & mox occidit. Inde Ventidius Ciliciam primo, mox Syria a Parthis relictam recepit, Arado solum excepta; & deinde etiam Palaestinam; & multam pecuniam a Regibus, qui Pacorum auxilio juvissent, expressit; neque tamen ipse a Senatu ob has res gestas honoratus est; sed Antonius, cujus auspicijs eas gesserat. Deinde metum simulans Parthos ad praelium pellexit, & vicit, ipso Pacoro in ea pugna ciso d, eodem anni die, quo quondam Crassus a Parthis catus fuerat: atque ita Pacori capite ad urbes, quae defecerant, circumlato omnes sine bello receperunt e. Et ulterius victoriam persequi potuisset Ventidius, nisi Antonii metuisset

a Strabol. d. Dio L. XLVIII. p. m. 290. b Plin. Ant. p. m. 929. c Appian. Parth. c. 156. d Plut. Ant. p. 931. e Dio E. XLIX. p. m. 272. f Flor. L. IV. c. 9.

set invidiam a. Romae autem & Antonio & Ventidio triumphus est decretus; quem hic tamen solus duxit, cum interea perisset Antonius. Primus autem Romanorum de Parthis triumphavit Ventidius, & solus ex privatis. Ac mira sane hic observari poterit vicissitudo: cum hic idem Ventidius puer olim cum aliis captivus in pompeji Strabonis triumpho ductus fuerit b. Antonii etiam legatus Canidius Armenios, Albanos & Iberos domuit. Parthi vero vivo etiamnum Antonio otium nati novum bellum fecerunt. Phraates enim, cui pater Orodus regnum tradiderat, mira id ferocia tractavit, fratribus suis necatis, uno ipso patre, cum indignae id ferre videretur, occiso: atque ita primorum multos, & inter eos Monasem, partim alio, partim ad Antonium transire fecit. Huic Antonius regnum Parthiae, & alia insuper dona pollicitos, & quadam etiam representans, bellum commisit. At Monases summis Parthi promissis permotus retro cessit. Antonius indignationem dissimulans eum ad Parthos misit, quasi de pace agere vellet, sperans interea Regem imparatum opprimi posse; nam ipse quidem octodecim legiones, & sexdecim millia equitum habuit c. Cum vero aditus prole munitos reperisset Antonius, in Medes, eorum Regi bellum facturus, iter dedit;

a Plut. Ant. p. 931. Appian. Parth. c. 157. b Plin. H. N. VII. 43. Gell. XV. 4. c Liv. Hist. 130.

& urbem *Praaspa*, ut Dionii dicitur, vel *Praasa*, ut Plutarchus & Appianus eam vocant, Medorum regiam oppugnare cepit. Interea Parthi, qui urbem illam validissime militiam esse scirent, *Oppidum Statium* Antonii ducem cum copiis, quas habebat, conciderunt, & machinas urbis oppugnationi inservituras in potestatem redigunt *a*. Antonius autem, oppugnatione Praasporum relicta multis magnisque incommodis a Parthis effectus est: quanquam etiam ipse saepissime hostes fuderit. Discessit etiam ab eo *Artaxerxes* Armenius, qui praecipua belli causa fuerat, cum nihil boni sibi ab Antonio speraret. Hic plurimis suorum, sive ferro, sive fame amissis, (3500. fuisse dicit Appianus) & panis quoque inopia pressus in Armeniam rediit; atque inde in Aegyptum profectus est, cum pacem ei & securitatem promississent Parthi; si redditum maturasset. Praecipuam autem causam Antonio rei male gesta fuisse dicunt, quod pra amore Cleopatrae mentis non factis compos de reditu magis, quam de victoria cogitaret *b*. Anno quidem sequente Armeniae Regem bello persequi statuit: nam ejus discessus praecipua malorum omnium causa Romanis fuerat; pacemque propterea cum Medo fecit *c*. Sed illecebris Cleopatrae delinitus bellum omisit; cum tamen tantum apparatus fecisset

ut

a App. Al. Parthic. n. 158.
b Appian. ib. Liv. ep. 130.
c Appian. ib. n. 163.

ut timor ejus ad Indos etiam pervenisse dicatur. Verum anno sequente Rege per fraudem capto ejus regnum in potestatem redegit; ac filio suo ex Cleopatra concessit *b*. Et postea adhuc in Mediam profectus unam ex filiabus Regis conjugem uni ex filiis Cleopatrae futuram accepit *c*: eumque Medix & Parthix Regem, si eas regiones subegisset, fecit *d*. Post mortem Antonii res a Parthis per aliquod tempus quiete fuerunt *e*: & si aliquid rei cum iis gestum fuit, ejus narratio finibus, quos nobis statuimus, non continetur. Hoc tantum adiciemus, Augustum captivos & signa militaria, quae caeso Crasso ceperant Parthi; & ita etiam, quae Antonio ademerant, recepisse *f*, cum filium Phraatis eo consilio patri remisisset *g*. Ea autem signa Tiberio Augusti auspiciis in Oriente res gerenti restituta sunt *h*.

A. U. 719

CAPUT NONUM.

*Bella quadam alia Orlavimus
 Caesaris.*

S. I. Horum tamen bellorum summa *Bella*
 capita tantum memorabimus, cum
 cum jam ad finem hujus operis cum
 gaudio properemus. De genibus quibusdam
 Italpinis L. Antonius Triumviri frater
 Y 4 A. U.

a Plus. Ant. p. m. 932. b Liv. ep. 131. c App.
 Parth. inf. d Plus. Ant. p. 941. e Dio L. L. p.
 m. 309. f Suet. Aug. c. 21. Voll. L. II. c. 91.
 g Dio L. III. f. h Suet. Tib. c. 9.

A. U. 712. triumphum petit, & obtinuit a: quanquam nihil admodum laudem dignum gessisset; neque magistratum imperiumve in iis locis legitimum unquam habuisset. Felicitior fuit Agrippa, qui ex Pretura Galliam ulteriorem obtinens. Caesaris auspiciis res in Aquitania feliciter administravit; & postea secundus Romanorum belli causa Rhenum transit. Triumphum tamen neglexit b ob damna, quae Caesar in bello contra Sex. Pompejum passus fuerat. Verum A. U. 724. C. Albinus, Carrinas de Gallis Morinis triumphavit; ut etiam de Suevis: nam postquam Morinos subegerat, etiam Suevos in Galliam irruentes ante biennium repulerat c. Ete qui Carrinati successit Nonius Gallus Trevirorum Germanorum auxillis fretos & rebelantes subegit d. Denique A. U. 726. de Gallis Aquitanis triumphavit M. Valerius Messala e. Contra Salassos, aliaque gentes Alpinae ipse Caesar A. U. 718. bellum solita sua felicitate gessit. f.

Bellum
hispani-
ca.

S. II. In Hispania Cn. Domitius Calvinus A. U. 714. Caesaris auspiciis primum feliciter pugnavit; at legatus ejus a militibus suis desertus, ab Hispanis obsessus & occisus est. Sed Domitius revocata vere disciplina, punitisque desertoribus hostes denovo adortus est, & victoriam report-

a Dio L. XLVIII. p. m. 240. Tabl. Capit.
b Vid. Dion. L. XLIX. p. m. 266. c Dio L. LII. p. 330. d Dio ibid. e Appian. Civ. L. IV. n. 611. Cl. Ezech. ad Titul. IV. l. v. 107. f Dio. L. XLIX. p. m.

reportavit a. Postea etiam Cantabros, Vaccos, Astures a Statilio Tauro dominos legitime A. U. 715. Bigud Mauritaniae Rex in Hispaniam trajiciens bellum movit; sed suorum defectione regredi coactus a Caesarianis (nam ipse Antonio favebat) victus se ad Antonium contulit; & regnum ejus a Boreo occupatum est b: cui illud Caesar confirmavit. C. denique Narbanum Flavianum A. U. 719. in Hispania bene res gessisse Marmora Capitolinae fidem faciunt.

S. III. Cum gentes Inalpinas Caesar, Bellum ut vidimus, domuisset, in Pannonios etiam exercitum duxit, nullam belli causam habens, nisi quod milites exercere, & ex alienis opibus alimenta iis praebere conaretur, id omne justum ratus, quod infirmior contra potentiorum patrafferet. Et primum quidem se a rapinis continuit; quod speraret circa vim eos sibi adungere posse. Cum vero prior ab ipsius laevus esset, (nec mirum cum hostilem exercitum agros suos immerito insidentem viderent) praedas quas potuissent maximas ex agris eorum egit. Et fortiter satis se defendebant barbari, Mena etiam illo Sex. Pompeji liberto interfecto. Tandem tamen pacis conditiones accipere coacti sunt: Sed paullo post dnm Graiarum Britanniarum expeditionem paratam, Pannonii & Dalmatae, & etiam Salassii rebellare coeperunt. Verum Pannonicos

Y. 5. quibus

a Id. L. XLVIII. 256. Vell. L. II. c. 78.
b Dio. ib. p. 258.

quidem recepit *Geminus*: Salaffos Valitarum Messalla domuit. Dalmatæ prius ab Agrippa; inde ab ipso Cæsare coerciti sunt: quibusdam tamen Statilio Tauro, quos domaret, relictiis. De quibus omnibus populis confecto civili bello Cæsar triumphum duxit. Eodem tamen etiam tempore Crassus (contra *Ducos* a qui ad Antonium inclinaverat, & *Bastarnas*) qui Istrum transgressi Mysos aliosque populos finitimos subegerant, bellum gessit. Quod quidem hæctenus ad Romanos nihil attinebat. Sed; cum etiam Thracæ Dentheletas Romanorum socios invastisens, Crassus non tantum eos repulit; verum etiam fufus hostibus Myfæ quoddam oppidum cepit. Inde Bastarnas quoque, ex quorum legatis vino gentis consilia expresserat, superavit: Quibus peractis, Myos quoque aggressus alios viatore alios, alios denique persuadendo in potestatem redegit: licet ipse partim a frigore, partim a Thracibus, per quos iter faciebat, ingentia damna pateretur. Triumphus tamen & Cæsari & Crasso ob has res gestas decretus est; quem tamen Crassus demum egit post biennium. Sed interea etiam alias victorias de his & finitimis gentibus obtinuit. Et signa, quæ quondam C. Antonio Bastarnæ ademerant, recepit, in quasdam gentes tanta favicitia usus, ut captivis eorum omnibus manus imputaverit. His rebus gestis Cæsar Januam

a Dio L. LI. p. 312.
b Dio L. LI. v. f.

REIPUB. ROMAN. LIB. X. 315
num clausit; quanquam adhuc cum Treviris Germanisque, & in Hispania cum Vaccæis & Cantabris bella a Ducibus ipsius gererentur.

CAPUT DECIMUM.

De Imperio ad Octavianum Cæsarem,
qui inde AUGUSTUS dicitur
est, delatio.

§. I. **P**ost imensos honores Cæsaris Octaviano decretos, quos partim recensimus partim recensere parum attinet, summa totius Reipublicæ Anno Urbis septingentesimo vigesimo quarto rursus penes unum hominem esse cœpit a Quo tempore Cæsar cum Mecenate & Agrippa, quos solos arcaniorum maxima consiliorum habebat confcios; de republica S. P. Q. R. reddenda consultasse dicitur. Quod tamen, an utque æquæ veritati consentaneum sit; vel saltem, an serio unquam eam deliberationem instituerit, merito posse dubitari credo. Refert Dio rationes longissimis sermonibus comprehensas, quibus Agrippa restituendum Populo principatum censuit; Mecenas vero supremam potestatem, quam jam gaudebat Cæsar, retinendi ipsi auctorem; consilia simul prudentissima detulit.

Deliberatio
Cæsaris de
de reddenda
Rep.

AN. 724

Y 6
tius

a Dio L. LIII. init.